

HAYKA

HAYKA

Organ Президиума Национальной академии наук Азербайджана

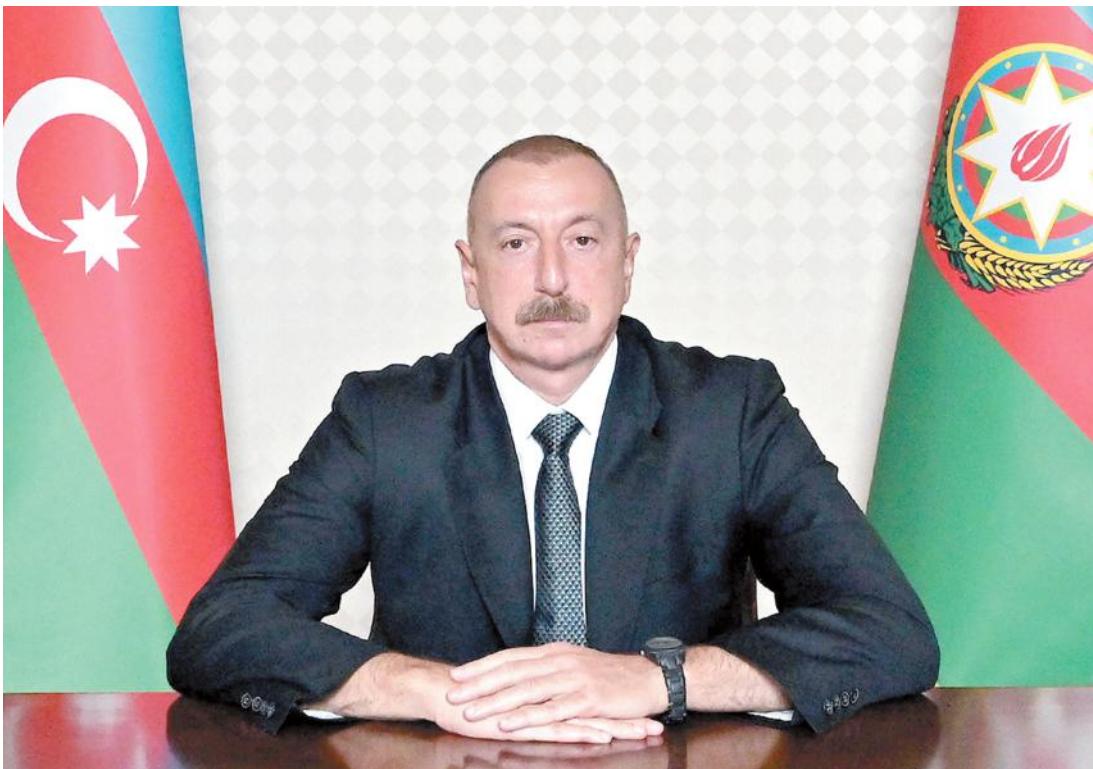
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

Nizami Gəncəvi

№ 3 (1357)

Cümə axşamı, 19 yanvar 2023-cü il

Qəzet 1984-cü ildən nəşr olunur

Doktoratlara, ali təhsil, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində, həmçinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyyəsində təhsil alan tələbələrə verilən təqaüdlərin məbləğinin artırılması və "Doktoratlara, ali təhsil, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində, həmçinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyyəsində təhsil alan tələbələrə təqaüdlərin verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 14 fevral tarixli 961 nömrəli Sərəncamında dəyişiklik edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, "Əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması sahəsində eləvə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 5 yanvar tarixli 3708 nömrəli Sərəncamının 2.1.2-ci yarımbəndinin icrasını təmin etmək məqsədilə qərara alıram:

1. Dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına doktoratlara, ali təhsil, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində, həmçinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyyəsində təhsil alan tələbələrə verilən təqaüdlərin məbləğləri 2023-cü il yanvarın 1-dən aşağıdakı kimi müəyyən edilsin:

1.1. Doktorantura pilləsi üzrə:

1.1.1. elmlər doktoru hazırlığı üzrə doktoratlara - 400 (dörd yüz) manat;

1.1.2. fəlsəfə doktoru hazırlığı üzrə doktoratlara - 240 (iki yüz qırq) manat.

1.2. Ali təhsil müəssisələrində ve Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında:

1.2.1. magistratura səviyyəsi üzrə:

1. akademik göstəriciləri 91-100 bal olan tələbələrə - 195 (yüz doxsan beş) manat;

2. akademik göstəriciləri 71-100 bal olan tələbələrə - 160 (yüz altmış) manat;

3. akademik göstəriciləri 51-100 bal olan tələbələrə - 110 (yüz on) manat;

1.2.2. bakalavriat səviyyəsi üzrə:

1. akademik göstəriciləri 91-100 bal olan tələbələrə - 175 (yüz yetmiş beş) manat;

2. akademik göstəriciləri 71-100 bal olan tələbələrə - 145 (yüz qırq beş) manat;

3. akademik göstəriciləri 51-100 bal olan tələbələrə - 100 (bir yüz) manat.

1.3. Orta ixtisas təhsili müəssisələrində:

1.3.1. akademik göstəriciləri 91-100 bal olan tələbələrə - 100 (bir yüz) manat;

1.3.2. akademik göstəriciləri 71-100 bal olan tələbələrə - 80 (səksən) manat;

1.3.3. akademik göstəriciləri 51-100 bal olan tələbələrə - 66 (altımiş altı) manat.

1.4. Peşə təhsili müəssisələrində:

1.4.1. akademik göstəriciləri "5" (yüksek texniki peşə təhsili səviyyəsində 91-100 bal) olan tələbələre - 100 (bir yüz) manat;

1.4.2. akademik göstəriciləri "4" və "5" (yüksek texniki peşə təhsili səviyyəsində 71-100 bal) olan tələbələrə - 80 (səksən) manat;

1.4.3. akademik göstəriciləri "3"- "5" (yüksek texniki peşə təhsili səviyyəsində 51-100 bal) olan tələbələrə - 66 (altımiş altı) manat.

2. "Doktoratlara, ali təhsil, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində, həmçinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyyəsində təhsil alan tələbələrə təqaüdlərin verilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 14 fevral tarixli 961 nömrəli Sərəncamında (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2019, № 2, maddə 291; 2021, № 11, maddə 1232, № 12, maddə 1470) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

2.1. 1-ci bəndin ikinci abzasında "360" rəqəmləri "400 (dörd yüz)" sözləri ilə, üçüncü abzasında "216" rəqəmləri "240 (iki yüz qırq)" sözləri ilə əvəz edilsin;

2.2. 1.2-ci bəndin dördüncü abzasında "174" rəqəmləri "195 (yüz doxsan beş)" sözləri ilə, beşinci abzasında "144" rəqəmləri "160 (yüz altmış)" sözləri ilə, altıncı abzasında "96" rəqəmləri "110 (yüz on)" sözləri ilə, səkkizinci abzasında "156" rəqəmləri "175 (yüz yetmiş beş)" sözləri ilə, doqquzuncu abzasında "132" rəqəmləri "145 (yüz qırq beş)" sözləri ilə, onuncu abzasında "90" rəqəmləri "100 (bir yüz)" sözləri ilə əvəz edilsin;

2.3. 1.3-cü bəndin ikinci abzasında "90" rəqəmləri "100 (bir yüz)" sözləri ilə, üçüncü abzasında "72" rəqəmləri "80 (səksən)" sözləri ilə, dördüncü abzasında "60" rəqəmləri "66 (altımiş altı)" sözləri ilə əvəz edilsin;

2.4. 1.4-cü bəndin ikinci abzasında "90" rəqəmləri "100 (bir yüz)" sözləri ilə, üçüncü abzasında "72" rəqəmləri "80 (səksən)" sözləri ilə, dördüncü abzasında "60" rəqəmləri "66 (altımiş altı)" sözləri ilə əvəz edilsin;

3. Azerbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlahim ƏLİYEV
Azerbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 yanvar 2023-cü il

Qüvvət elmdir...

Nizami Gəncəvi

HAYKA

Organ Президиума Национальной академии наук Азербайджана

Əmək kitabçasında müvafiq qeydiyyat aparılan əsas iş yeri üzrə elmi müəssisə və təşkilatlarda və ya təhsil müəssisələrində azı 25 il çalışmış, elmi dərəcəsi olan, işləməyən, əmək pensiyası hüququ olan şəxslərə verilən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdünnə məbləğinin artırılması və "Əmək kitabçasında müvafiq qeydiyyat aparılan əsas iş yeri üzrə elmi müəssisə və təşkilatlarda və ya təhsil müəssisələrində azı 25 il çalışmış, elmi dərəcəsi olan, işləməyən, əmək pensiyası hüququ olan şəxslərə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdünnə təsis edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 30 dekabr tarixli 1229 nömrəli Fərmanında dəyişiklik edilməsi barədə

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, "Əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması sahəsində eləvə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 5 yanvar tarixli 3708 nömrəli Sərəncamının 2.1.2-ci yarımbəndinin icrasını təmin etmək məqsədilə **qərara alıram**:

1. 2023-cü il yanvarın 1-dən əmək kitabçasında müvafiq qeydiyyat aparılan əsas iş yeri üzrə elmi müəssisə və təşkilatlarda və ya təhsil müəssisələrində azı 25 il çalışmış, elmi dərəcəsi olan, işləməyən, əmək pensiyası hüququ olan şəxslərə verilən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdünnə aylıq məbləği elmlər doktoru elmi dərəcəsinə görə 500 (beş yüz) manat, fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsinə görə 300 (üç yüz) manat müəyyən edilsin.

2. "Əmək kitabçasında müvafiq qeydiyyat aparılan əsas iş yeri üzrə elmi

müəssisə və təşkilatlarda və ya təhsil müəssisələrində azı 25 il çalışmış, elmi dərəcəsi olan, işləməyən, əmək pensiyası hüququ olan şəxslərə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdünnə təsis edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 30 dekabr tarixli 1229 nömrəli Fərmanının (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2020, № 12, maddə 1491; 2021, № 12, maddə 1359) 1-ci hissəsində "300" rəqəmləri "500 (beş yüz)" sözləri ilə, "200" rəqəmləri "300 (üç yüz)" sözləri ilə əvəz edilsin.

3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini bu Fərmandan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlahim ƏLİYEV

Azerbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 yanvar 2023-cü il

Dövlət büdcəsində maliyyələşən bir sıra təşkilatlarda çalışan işçilərin əməkhaqlarının artırılması haqqında

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, əhalinin rifah halını yaxşılaşdırmaq və sosial müdafiəsinə gücləndirəmək məqsədilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsində maliyyələşən aşağıdakı təşkilatlarda çalışan rəhbər və digər işçilərin aylıq vəzifə maaşları 2023-cü il yanvarın 1-dən orta hesabla 15 faiz artırılın:

1.1. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti və Aparatı, Gəncə bölməsinin Aparatı;

1.2. Heydər Əliyev Mərkəzi;

1.3. "Azerbaycan Milli Ensiklopediya-sı" Elmi Mərkəzi;

1.4. Azərbaycanda Atatürk Mərkəzi;

1.5. Azərbaycan Respublikasının dövlət arxivləri və onların filialları, rayon (şəhər) dövlət arxivləri;

1.6. Azərbaycan Respublikasının Narcomaniyalı və Narkotik Vəsitişələrin Qanunuz Dövriyyəsinə Qarşı Mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasının daimi fəaliyyət göstərən işçi qrupu;

1.7. Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi;

1.8. Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Aqrar İnnovasiya Mərkəzinin Aparatı;

1.9. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi yanında Maliyyə Elm-Tədris Mərkəzi;

1.10. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin Mədəniyyət üzrə Elmi-Metodiki və İxtisasartırma Mərkəzi;

1.11. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin Dövlət Film Fondu;

1.12. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin tabeliyində Quba şəhərində "Soyqırım memorial kompleksi";

1.13. Azərbaycan Respublikası Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin Milli Aerokosmik Agentliyinin Aparatı;

1.14. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Məhkəmə-Tibbi Ekspertiza və Patoloji Anatomiya Birliyi və Məhkəmə Psixiatrik Ekspertiza Mərkəzi;

1.15. Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyinin Milli Kulinariya Mərkəzi;

1.16. Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitesinin tabeliyində Mənəvi Dəyerlərin Təbliği Fondu;

1.17. icra hakimiyyəti organlarının nəzdindəki mərkəzləşdirilmiş mühəsabatlılıq.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetini:

2.1. bu Sərəncamın 1-ci hissəsində nəzərdə tutulan qurumlarda çalışan rəhbər və digər işçilərin vəzifə maaşlarının yeni məbləğlərini təsdiq etsin;

2.2. bu Sərəncamdan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

İlahim ƏLİYEV

Azerbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 yanvar 2023-cü il

AMEA Rəyasət Heyətinin iclasında

Yanvarın 16-da Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinin növbəti iclası keçirilib.

İclasa AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, Rəyasət Heyətinin üzvleri, Qərbi Azərbaycan icmasının sədri, millət vəkili Əziz Ələkbərli, Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri, "525-ci qəzet"in baş redaktoru Rəşad Məcid, "Ədəbiyyat qəzeti"nin baş redaktoru Azer Turan, AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarının baş direktorları, aidiyyəti şəxslər, ali təhsil müəssisələrinin və KIV-in nümayəndələri iştirak ediblər.

Əvvəlcə AMEA-nın Humanitar və İctimai Elmlər bölmələrinin alımlarının 2022-ci ildə aldə etdikləri mühüm nəticələri eks etdirən sərgiyə baxış keçirilib.

Tədbiri AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli açaraq iclasın gündəliyi barədə məlumat verib.

Müzakirəye çıxarılan birinci məsələ Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin AMEA əməkdaşlarının, elmi işçilərin, doktorant və magistrlerin, təqaüdü alımların sosial müdafiəsinin daha da yaxşılaşdırılması haqqında fərman və sərəncamları, qarşıda duran vəzifələr barədə olub. Akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, Azərbaycanda elmin, ziyanlılığın, təhsilin, mədəniyyətin inkişafına müstəqil Azərbaycan dövləti həmişə böyük diqqət və qayğı göstərib. Ulu Önder Heydər Əliyevin hələ Sovet hakimiyyəti illərində Azərbaycana rəhbərlik edərək başlatdığı böyük iş dahi rəhbər tərəfindən müstəqilik dövründə daha da inkişaf etdirilib. Prezident İlham Əliyevin həmişə öz fealiyyətində Azərbaycanda elmin, təhsilin, mədəniyyətin, ziyanlılığın inkişafına destək verilməsini, qayğı göstərilmesini prioritet sahələrdən biri kimi meydana qoyduğunu deyən akademik İsa Həbibbəyli bu dəstəyin yeni imkanlar açdığını söyləyib: "Bu günlərdə cənab Prezidentin Azərbaycan cəmiyyətinin, o cümlədən ziyanlı təbəqənin sosial müdafiəsinin daha da gücləndirilməsi ilə əlaqədar imzaladığı sərəncamlar içərisində elmə, təhsile aid olan sahələr xüsusi yer tutur və bu, Akademiyaya göstərilən diqqət və qayğının parlaq ifadəsidir. Cənab Prezidentin 13 yanvar 2023-cü il tarixli Sərəncamı ilə AMEA-nın Rəyasət Heyəti və aparatının, Nizami Gəncə Bölməsinin aparatının və "Azərbaycan Milli Ensiklopediyası" Elmi Mərkəzinin əməkdaşlarının əməkhaqları 15 faiz artırılıb. Bundan başqa, ölkə başının Fərmanı ilə elm və təhsil sahəsində 25 il çalışmış, hazırda işləməyən şəxslərin aylıq təqaüdləri artırılaraq elmlər doktoru elmi dərəcəsinə görə 500 manat, fəlsəfe doktoru elmi dərəcəsinə görə isə 300 manat müəyyən edilib. Bu məbləğ MDB ö-

kələri içerisinde en yüksək göstərici sayılır və bu, alımlarımızın sosial müdafiəsi sahəsində cənab Prezidentin atlığı əhəmiyyətli bir addımdır. Eyni zamanda, faxri adlara görə aylıq təqaüdün mebleği də artırılıb və Əməkdar elm xadiminin təqaüdü 150 manata çatdırılıb. Cənab Prezidentin digər sahələrin və o cümlədən elm adamlarının sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində atlığı addımin mahiyyəti Akademiyada daha dərinən başa düşülür, yüksək dəyərləndirilir".

Prezident İlham Əliyevin əsas hədflərindən birinin həm də yeni elmi nəslin inkişafı ilə əlaqədar olduğunu deyən AMEA rəhbəri ölkə başçısının elmlər və fəlsəfə doktorlarının, doktorantların, magistrlerin təqaüdlərinin artırılması haqqında Sərəncamlarının tekce onların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə deyil, həm də Akademianın gəncləşməsi prosesinin sürətlənməsinə hesablanmış addım olduğunu bildirib: "Dünya akademiyalarında, o cümlədən AMEA-da qocalma prosesinin genişlənməsindən həmişə bəhs edilib. Bunun qarşısını almaq üçün gəncləşmə prosesini sürətləndirmək lazımdır. Doktorantlar üçün indiyədək mövcud olmuş təqaüdlərin azlılığı nəticəsində gənclərin Akademiyaya gəlmişdən dərgrünluq vardi. Təqaüdlərin artırılması doktorantura və magistraturada rəqabət möhüttini genişləndirəcək. Əger əvvəller doktorantura üçün bir yere 7-10 iddiacı var idisə, indi bir yere çox nadir hallarda iki namızəd olur. Gələnlər isə imkan daxilində seçilir ki, nəsillərin varisliyi təmin edilsin. Beləliklə, Prezident İlham Əliyev tərəfindən Azərbaycanda elmi işçilərin, alımların emeyin stimullaşdırılması, onların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində atılan addımlar elmə, alime, Akademiyaya dövlət dəstəyinin bariz nümunəsidir. Bu dəstək elmdə qocalma prosesini azaltmaqla yeni elmi nəsillərin hazırlanmasına kömək edəcək. Akademiyada gəncləşmə prosesi sürətlənərək varislik əlaqələri daha six, yaxın temaslar şəraitində həyata keçiriləcək. Varislik qorunub saxlanması işinə dövlətin dəstəyi bize Akademianın sabahına daha inamlı baxmağa şərait yaradır".

Prezident İlham Əliyevin müvafiq sərəncamlarının minden çox Akademiya işçisini, doktorant və magistrleri əhatə etdiriyini söyləyən AMEA rəhbəri qeyd edib ki, insan kapitalına yönəlmüş bu siyaset elm və ziyanlı faktorunun ölkədə inkişaf etdirilməsinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Rəyasət Heyətinin iclasında çıxış edən AMEA əməkdaşları ölkəmizin Prezidenti İlham Əliyevə Akademiya əməkdaşlarına, alımlarımıza, elmin inkişafına göstərdiyi böyük qayğıya görə dərin minnətdarlıqlarını ifadə

edib və göstərilən dövlət qayğısına əməli işləri ilə cavab verəcəklərini bildiriblər.

Daha sonra iclasda Prezident İlham Əliyevin "Şuşa şəhərinin 2023-cü il üçün "Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 dekabr 2022-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə əlaqədar AMEA-nın Tədbirlər planı təsdiqlənib.

Sonra ayrı-ayrı elmi-tədqiqat institutlarında paralellik təşkil edən, ya-xud ayrılıqla fəaliyyət göstərməsinə zərurət olmayan elmi şöbələr və sektorların işinə yenidən baxılması məsələsi müzakirə edilib. AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli bu məqsədə elmi-tədqiqat institutlarında struktur İslahatlarının aparılmasına zəruriyyətdən və əhəmiyyətdən danışb.

Iclasda Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Ədəbi cərəyanlı sektorunun işgə edilərək Ədəbiyyat nəzəriyyəsi şöbəsinə birləşdirilməsi barədə qərar qəbul edilib.

Bundan başqa, Rəyasət Heyətinin qərarı ilə fəaliyyət istiqamətləri eyni olduğu üçün Folklor Institutundakı Müsiqi folkloru şöbəsi işgə edilərək, Memarlıq və İncəsənət Institutundakı Xalq müsiqisinin tarixi və nəzəriyyəsi şöbəsinin bazasında Müsiqi folkloru adlı yeni şöbə yaradılıb.

Eyni zamanda, Akademiyada Albanşunaslıq üzrə tədqiqatların vahid mərkəzdən və sistemli şəkildə tədqiq olunmasını təmin etmək məqsədi ilə Memarlıq və İncəsənət Institutunun Alban memarlığı və incəsənəti şöbəsi Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya Institutunun Albanşunaslıq Elmi Mərkəzinin tərkibinə keçirilib.

Iclasda AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının strukturunda bir sıra dəyişikliklər edilməsi da müzakirə olunub. Akademik İsa Həbibbəyli bildirib

ki, ölkə başçısının "Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmenin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" 28 iyul 2022-ci il tarixli Fərmanın icrasını təmin etmək məqsədilə AMEA-nın Rəyasət Heyəti tərəfindən 19 avqust 2022-ci il tarixli qərar qəbul olunub. Qərarın 2-ci bəndində əsasən, Rəyasət Heyəti aparatının mövcud strukturunun AMEA-nın yeni strukturuna və işçilərin yeni say həddinə uyğunlaşdırılması zərurətini nəzərə alaraq,

Rəyasət Heyəti aparatının yeni struktur yaradılıb. AMEA rəhbəri diqqətə çatdırılıb ki, hazırlı beynəlxalq təcrübədə elmi idarəetmə sahəsi üzrə yeni innovativ idarəetme mexanizmlərinin tətbiqinə, kadrların potensialından və səmərəli istifadəyə imkan veren optimal struktur modellərinin təşkil təcrübəsi Rəyasət Heyəti aparatının strukturuna, onun şöbələrinin fəaliyyət istiqamətlərinə və bundan irəli gələrkən həmin şöbələrin adlandırılmasına yenidən baxılması zərurəti yaradıb.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının yeni struktur təsdiqlənib. Rəyasət Heyətinin qərarı ilə elave maliyyə vəsaiti tələb etmədən daxili imkanlar hesabına aparatın Elmi, texniki və innovativ fəaliyyətin təşkilili şöbəsi Elm və təhsil şöbəsi, Beynəlxalq əlaqələr və xaricdə elmi tədqiqatların (təhsilin) təşkilili şöbəsi Beynəlxalq əlaqələr şöbəsi, Media və informasiya şöbəsi İctimaiyyət əlaqələr və informasiya şöbəsi, Kadrlar potensialı və təhsil şöbəsi İnsan resursları şöbəsi, Hüquqi təminat şöbəsi Hüquq şöbəsi, Ümumi şöbə Sənədlərlə iş şöbəsi, Elmi ərsin və sənədlərin arxivləşdirilməsi şöbəsi isə Elmi ərs şöbəsi kimi müəyyən edilib. Maliyyə şöbəsi işgə edilərək onun bazasında Maliyyə və mühasibat şöbəsi yaradılıb.

Həmçinin iclasda AMEA-da və ölkənin digər elmi qurumlarında Qərbi Azərbaycanla bağlı aparılan elmi tədqiqatların daha sistemli və inqərativ şəkildə təşkil məqsədilə Akademiyada Qərbi Azərbaycanla bağlı tədqiqatlar üzrə Əlaqələndirmə şurası yaradılıb. Eyni zamanda 2023-cü il üzrə AMEA-da aparılacaq elmi tədqiqat işlərinin əhatəli planı, eləcə də 2023-cü ildə AMEA-da keçiriləcək beynəlxalq və respublika səviyyəli elmi konfransların planı təsdiqlənib.

Daha sonra AMEA-nın Humanitar Elmlər Bölməsinin 2022-ci il üzrə elmi və elmi-təşkilati fəaliyyəti haqqında hesabat dinişənilib.

Hesabatı təqdim edən AMEA-nın birinci vitse-prezidenti v.i.e., akademik-katib, akademik Arif Həşimov bildirib ki, 2022-ci ildə Humanitar Elmlər Bölməsinin elmi müəssisələri tərəfindən 8 istiqamətin 39 problemi üzrə 98 mövzu, 504 iş üzrəndə tədqiqat aparılıb. 98 mövzudan 27-si, 504 işdən 240-i tamamlanıb. Bölmənin müəssisələrində 12, kenar təşkilatlarında isə 16 mühüm nəticə elde olunub. Bu mühüm nəticələr içərisində Oksford Universitetinin Nizami Gəncəvi adına Azərbaycanşunaslıq və Qafqazşunaslıq Mərkəzinin təşəbbüsü ilə Böyük Britaniyada ilk dəfə Azərbaycan dilinin rəsmi olaraq Oksford Universitetinin Şərqsünaslıq fakültəsinin tərkibindən təqdim olunub. Oksford Universitetində Azərbaycan dilinin tədrisi dilimizin və mədəniyyətimizin təbliğindən başqa, həm de tədqiqatçıların elmi araşdırırmalar zamanı Azərbaycan dilindən materialları oxuya bilməsi baxımdan böyük əhəmiyyətə malikdir.

Qeyd edilib ki, ölkə başçısının "2022-ci ilin Azərbaycan Respublikasında "Şuşa II" elan edilməsi haqqında" 5 yanvar 2022-ci il tarixli Sərəncamı AMEA alımlarının qarşısına

mühüm qərarlar qəbul edilib

ciddi öhdəliklər qoyub. Ölkə Prezidentinin etimadını doğrultmaq, eləcə də 2022-ci ilin respublikamızda "Şuşa İli" elan olunmasının içtimai-siyasi, beynəlxalq-ideoloji, elmi-mədəni əhəmiyyətini təbliğ etmək məqsədilə AMEA-nın Humanitar Elmlər Bölməsinin elmi tədqiqat müəssisələri ilə birgə fealiyyət programı hazırlanıb və bərə təqdirəlayıq işlər həyata keçirilib. Diqqətən çatdırılıb ki, bu istiqamətdə bölmənin müəssisələrinin əməkdaşları tərəfindən "Azərbaycan ədəbiyyatlaşmış elminin Qarabağnaməsi" adlı tam mətnli elektron məlumat bazası yaradılıb, "Azərbaycan dilinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzur dialektoloji atlası", "Şuşaname. Şeirlər toplusu", "Zəngəzur folkloru: millimədəni düşüncə və çağdaş elmi yanaşmalar. Elmi araşdırımlar toplusu", "Şuşa şəhərinin şəhərsalma problemləri" və s. kitablar çap olunub, yerli və beynəlxalq səviyyəli konfranslar keçirilib.

Üzvlərinin (10-u akademik, 8-i müxbir üzv) işe hesabat ilində 21 kitabı, 250-dən çox məqaləsi çap olunub.

Məruzədə Bölmənin kadr potensialı və elmi kadrların hazırlanması, beynəlxalq müqavilələr, keçirilmiş beynəlxalq, respublika məqyaslı konfrans, sessiya, seminar və yubileyler haqqında məlumat, elmlə təhsilin integrasiyası, elektron elmin vəziyyəti, təltif və mükafatlar, sosial sferada fealiyyət barədə də məlumat verib.

Sonra AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e., akademik Gövhər Baxşəliyeva AMEA-nın İctimai Elmlər Bölməsinin 2022-ci il üzrə elmi və elmi-təşkilati fealiyyəti haqqında hesabatını təqdim edib. Qeyd edilib ki, ötən il bölmənin müəssisələrində aparılan tədqiqatlar, əsasən "Azərbaycan 2030: sosial iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər"ə, Azərbaycan Respublikasının işğaldən azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət

Bundan əlavə, "Azərbaycan Respublikasında 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan edilməsi haqqında" ölkə başçısının Sərəncamının icrasına uyğun olaraq, bölmənin müəssisələrinin tədbirlər planının hazırlanaraq AMEA-nın Rəyasət Heyetinə təqdim edildiyi bildirilib.

Ictimai Elmlər Bölməsinin nəşriyyat fəaliyyətinə toxunan akademik Gövhər Baxşəliyeva işe hesabat ilində bölmə əməkdaşları tərəfindən 2044 əsərin işçü üzü gördüyü, bənlərdən 64-nün kitab (5-i xaricdə), 66-nın monografiya (12-si xaricdə), 1456-nın məqalə (385-i xaricdə), 447-nin tezis (172-si xaricdə) 12-nin darslıq, dars vesaiti və metodik vesait, 84-nün məqalə ("Web of Science", "Scopus" bazalarında) olduğunu diqqətən çatdırılıb. Məruzeç, o cümlədən bölmə əməkdaşlarının əsərlərinə 1316 istinadın edildiyini deyib. Bilidirilib ki, bölmənin 8 akademik və 11 müxbir üzvünün il ərzində 17 kitabı (1-i xaricdə), 30 məqaləsi (25-i xaricdə) çap olunub.

Həmçinin AMEA-nın Rəyasət Heyətində "Şuşa İli"nin yekunlarına dair "Akademiyanın Şuşanamesi: ədəbi-tarixi ənənə və gələcəyə baxış" mövzusunda beynəlxalq məqyaslı zirve konfransı keçirilib. Tədbir çərçivəsində işğaldən azad olunmuş torpaqlarımız, xüsusən də Şuşa şəhəri ilə bağlı AMEA-nın elmi və elmi-təşkilati fealiyyətini eks etdirən "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Qarabağnaməsi (2020-2022-ci illər)" (layihənin rəhbəri akademik Isa Həbibbəyli) adlı kitab nəşr olunub, ölkənin aidiyəti qurumları və konfrans iştirakçılarına təqdim edilib.

Bundan əlavə, Prezident İlham Əliyevin "Şuşa şəhərinin 2023-cü il üçün "Türk dönyasının mədəniyyət paytaxtı" elan edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında" 6 dekabr 2022-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə əlaqədar bölmənin müəssisələri tərəfindən Şuşa şəhərinin ədəbi-mədəni mühitinə, ədəbiyyatın, mədəniyyətinə, folkloruna dair elmi tədqiqat işlərinin aparılması, kitabların nəşr olunması, genişməqyaslı tədbirlərin keçirilməsi və s. ilə əlaqədar təkliflər hazırlanaraq müvafiq dövlət orqanlarına təqdim edilib.

Hesabat ilində, həmçinin dövlət başçısının 2022-ci ildə Azərbaycan ədəbiyyatının, içtimai fikir tarixinin formalasmasına xidmətləri olan görkəmli xadimlərin yubileyləri ilə əlaqədar imzaladığı sərəncamlardan irəli gələrək Əhməd Cədədin 130, Hüseyin Cədədin 140, Ömrə Faiq Nemanzadənin 150, Xurşidbanu Natəvanın 190 illik yubileylərinə həsr olunmuş silsələ konfransların keçirildiyi, nəşrərin ərsəyə getirildiyi diqqətən çatdırılıb.

Qeyd olunub ki, 2022-ci ildə Humanitar Elmlər Bölməsinin müəssisələrində 122 kitab (6-sı xaricdə), 80 monografiya (10-u xaricdə), 2113 məqalə (279-u xaricdə, 10-u "Web of Science" və "Scopus" bazalarında) və 190 tezis (70-i xaricdə) çap olunub, əməkdaşların əsərlərinə 96 istinadın edildiyi bildirilib. Humanitar Elmlər Bölməsinin

Diqqətən çatdırılıb ki, hesabat ilində İctimai Elmlər Bölməsinin müəssisələri tərəfindən 17 beynəlxalq konfrans, 3 beynəlxalq seminar, 1 beynəlxalq forum, 20 respublika konfransı, 44 elmi seminar, 4 elmi sessiya, 19 kitabı təqdimatı, 20-yə yaxın görüş, 47 dəyirmi masa və Elmi şuranın 71 iclası keçirilib.

Hesabat məruzəsində, o cümlədən AMEA-nın Rəyasət Heyətinin qərar və sərəncamlarının icrası ilə əlaqədar görülmüş işlər, kadr hazırlığı, elmlə təhsilin integrasiyası, beynəlxalq əlaqələr və qrantlar, müqavilələr, elektron elmin vəziyyəti, təltiflər və mükafatlar, elmin populyarlaşdırılması sahəsində fəaliyyət iclas iştirakçılarının diqqətine çatdırılıb.

Hesabatlar dinlənilidikdən sonra məruzələr ətrafında akademik Rasim Əliquliyev, akademik İbrahim Quliyev, Azərbaycan Mətbuat Şurasının sadri, "525-ci qəzet"in baş redaktoru Rəşad Məcid, akademik Müxtəlif İmanov, müxbir üzv Ərtəgın Salamzadə, "Ədəbiyyat qəzeti"nin baş redaktoru Azər Turan, hüquq elmləri doktoru, professor Habil Qurbanov və İqtisadiyyat İnstitutunun baş direktoru, professor Nazim İmanov çıxış edib, fikir və mülahizələrini bildirərək təkliflərini səsləndirdilər.

Rəyasət Heyətinin müvafiq qərarları ilə AMEA-nın Humanitar və İctimai Elmlər bölmələrinin 2022-ci ildəki fealiyyətine dair hesabatlar qənaətbəxş hesab edilib və bir sıra tapşırıqlar verilib.

Sonda çıxış edən AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli Humanitar və İctimai Elmlər bölmələri üzrə mühüm nəticələrin ötən ilə müqayisədə yüksək olduğunu deyib, bölmə əməkdaşlarının ideoloji işlərlə yanaşı, cəmiyyət quruculuğu prosesində də yaxından iştirakının vacibliyini bildirib. Bölmə əməkdaşlarının impakt faktorlu jurnalarda məqalələrinin qapının artırılması işinə diqqətin gücləndirilməsi, respublika səviyyəli elmi-nəzəri seminarların keçirilməsi, həmçinin Akademiyada işçü üzü görən nəşrərin elektron variantlarının Vikipediya yerləşdirilməsi istiqamətində tapşırıqlarını verib.

Qısa müddət ərzində aparılan bir sıra köklü İslahatlardan sonra Akademianın yenileşmə mərhələsində olduğunu deyən AMEA rəhbəri milli dövlətçilik, milli məraqlar, azərbaycanlıq, vətənpərvərlik sahəsində dövlətimiz tərəfindən müəyyən edilmiş istiqamətlərin həyata keçirilməsində Azərbaycan elminin bundan sonra da öz əməli töhfəsini verəcəyinə əminliyi ifadə edib.

AMEA Rəyasət Heyəti aparatında daxili imkanlar hesabına yeni şöbə yaradılıb

Yanvarın 18-də keçirilən AMEA Rəyasət Heyətinin iclasında Rəyasət Heyətinin strukturunda daxili imkanlar hesabına "Elektron Akademiya" şöbəsinin yaradılması haqqında qərar qəbul edilib.

Məsələ ilə əlaqədar çıxış edən AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli bildirib ki, Rəyasət Heyətinin yanvarın 16-də keçirilmiş iclasında aparatın strukturunda bir sira şöbələrin adlarında dəyişiklik edilib, müsər telebələr, yeni çağırışlara cavab verən addımlar atılıb. AMEA rəhbəri qeyd edib ki, müsər dövrə dənəyada rəqəmsal transformasiyalar, elektron resursların yaradılması prosesi geni vüsət almaqdadır. Xüsusiylə də, Dördüncü Sənaye İinqilabının çağırışları və sənət intellekt texnologiyalarının tətbiqi kontekstində müsər dövriyənə qədər texnologiyaların tətbiq olunduğu diqqətən çatdırılıb.

Akademik Isa Həbibbəyli vurğulayıb ki, eyni zamanda, hazırda ölkəmizdə elektron dövlət, elektron hökumət resurslarının formalasdırılması, yeni idarəetmə texnologiyaları və sistemlərin tətbiqi baxımından da mühüm işlər həyata keçirilməkdədir. AMEA rəhbəri bu baxımdan elektron imza, elektron sənəd dövriyəsi, karguzarlıq xidmətlərinin avtomatlaşdırılması kimi proseslərin də geniş tətbiq olunduğu diqqətən çatdırılıb.

Icləsə AMEA Rəyasət Heyəti aparatında sənədlərin elektron dövriyəsi sisteminin yaradılması, informasiya texnologiyalarından istifadənin imkanlarının elmde və idarəetmə genişləndirilməsi, kibertehlükəsizliyin temin edilməsi və s. ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə AMEA Rəyasət Heyəti aparatının strukturunda elave maliyyə vesaiti və ştatlar teleb olunmadan daxili imkanlar hesabına "Elektron Akademiya" şöbəsinin yaradılması qərara alınıb.

"Kitabi-Dədə Qorqud" eposunun urdu dilində təqdimatı Pakistan mətbuatında

Ötən ilin dekabr ayında urdu dilində nəşr olunan "Kitabi-Dədə Qorqud" eposunun Azərbaycan alimlərinin iştirakı ilə Lahor şəhərində keçirilmiş təqdimat mərasımı Pakistan mətbuatında geniş işıqlandırılıb.

Qeyd edilib ki, Pakistan Ədəbiyyat Akademiyası tərəfindən çap edilmiş əsər Pencab Qubernatorluğunun binasında təqdim edilib. Qubernator Balig Ur Rehman kitab haqqında dəyərləri söyləyib və iki ölkə arasında elmi-ədəbi sahədə əlaqələrin genişləndirilməsini yüksək qiymətləndirib.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli "Kitabi-Dədə Qorqud"un urdu dilində nəşr olunmasını iki ölkənin elmi-ədəbi əlaqələrindən irəliyən doğru addım adlandırmışdır.

Pakistan Ədəbiyyat Akademiyasının prezidenti, professor Yusuf Kuşk epos haqqında ətraflı behs edərək, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə əməkdaşlıq əlaqələrinin bundan sonra da uğurla davam edəcəyiన umidvar olduğunu bildirib.

Xəberlərdə Pencab vilayətinin qubernatoru və Pakistan Ədəbiyyat Akademiyasının prezidenti tərəfindən Azərbaycan və Pakistan arasında ədəbi əlaqələrin gücləndirilməsi istiqamətində xidmətlərinə görə akademik Isa Həbibbəyli Fəxri Fərman təqdim edilməsi xüsusi vurğulanıb.

AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli:

"Elmin inkişafına dövlət dəstəyinin əməli ifadəsi"

Müstəqillik dövründə Azərbaycanda cəmiyyət həyatının bütün sahələri ilə birlilikdə ümumiyyətlə elmin inkişaf etdirilməsi, o cümlədən Milli Elmlər Akademiyasının fəaliyyətinin təzimlənməsi, elmi işçilərin sosial müdafiəsinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində dövlət səviyyəsində müüm addımlar atılmış, ölkəmizin ziyalı potensialının genişləndirilməsi və inkişafı təmin olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bu günlərdə elm sahəsinin daha da inkişaf etdirilməsi məqsədilə imzaladığı mühüm əhəmiyyətə malik Sərencamlar yeni tarixi mərkəzdə akademik cəmiyyətin və yeni elmi neslin inkişafına dövlət dəstəyinin əməli ifadəsidir. Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyeti və Aparatının, Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Elmi Mərkəzinin və Gence Böləməsinin əməkdaşlarının vəzifə maaşlarının artırılması elm cəbhəsində çalısan ziyalı təbəqəsinin sosial müdafiəsinin daha da yaxşılaşdırılması baxımından dövlət səviyyəsində atılmış növbəti əhəmiyyəti addımlıdır. Eyni zamanda "Elm və təhsil sahəsində 25 ildən çox iş stajı olan elmi dərcəsi olan şəxslərə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqqudünün təsis edilməsi" haqqındaki Fərmanında deyişiklik edilərək, təqaüdlerin elmlər doktoru elmi dərcəsinə görə 500 manata, fəlsəfə doktorluğunu elmi dərcəsinə görə 300 manata çatdırılması isə elm sahəsində çalışan nəsillərin növbələşməsi üçün stimul yaranan mühüm qərardır. Bu, əmək pensiyası almaq yaşına çatmış elm adamlarının sosial müd-

fisinin dəsteklənməsi ilə bərabər, həm de onların ardıcınə gələn elmi nesillərin inkişafına açılmış geniş meydandır. Bundan başqa, "Fəxri adlarla görə aylıq təqaüdün verilmesi" qaydasının təkmiləşdirilərək, Əməkdar elm xadimi fəxri adını daşıyan tanınmış fədakar elm adamlarına xidmətlərinə görə əlavə ödənişlərin müyyən edilməsi onların fəaliyyətinə dövlətimiz tərəfindən verilmiş yüksək qiymətin ifadəsidir. Akademiya cəmiyyəti elmi işçilərin əməkhaqqlarının artırılmasını alımların fəaliyyətlərinin stimullaşdırılması ilə bərabər, həm de geniş mənada elmin inkişaf etdirilməsi, alımlarımızın əməyinə ölkəmizin Prezidentinin göstərdiyi növbəti qayığının əməli ifadəsi kimi yüksək qiymətləndirir. Bütün bunlar Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin elm adamlarını cəmiyyət həyatının ön mövqelərinə çıxarmaq seyrlərinin geniş miyazını real surətdə əks etdir. Elm adamları dərindən başa düşürərək, Vətən məhərəbesinin - Qarabağ savaşının təzəbaşa çatlığı, Böyük Qayıdış hərəkatının çoxsaylı

vəzifələrinin sürətlə həyata keçirildiyi bir vaxtda elm və təhsil sahəsi işçilərinin əməkdaşlarının və təqaüdlerinin artırılması Prezident İlham Əliyevin yeni cəmiyyət quruculuğunda elm və təhsil adamlarının fəaliyyətlərinin qiymətləndirilməsi sahəsində atlığı çox mühüm düşünülmüş addım kimi önəmlı əhəmiyyətə malik hadisədir.

Elm sahəsi, xüsusən de Milli Elmlər Akademiyası üçün yeni elmi neslin hazırlanması həmisi prioritet məsələ olduğunu görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin "Doktorantlara, ali təhsil, orta ixtisas və peşə təhsili müəssisələrində, həmçinin Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının magistratura səviyəsində təhsil alan təbəlabər vərilen təqaüdlerin mebleğinin artırılması" haqqında 13 yanvar 2023-cü il tarixli Sərencamı elm sferası üzre yüksəkxitaslı mütəxəssislər hazırlayan bütün elm və ali təhsil müəssisələri, xüsusən de Milli Elmlər Akademiyası üçün çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dövlət başçısının təqaüdlerə əlaqədər Sərencamı öz əksini tapmış göstəricilər doktorantura təhsili ala yəni neslin nümayəndəlerinin fəaliyyətlərinə davam etdirilmələrinə münasib imkan yaratmağa xidmət edir. Beləliklə, dövlət səviyyəsində atılan addımlar ölkəmizdə elmə gənc qüvvələrinin gəlməsinin miyazını genişləndirəcəkdir. Bu isə elm sahəsində qocalma prosesi ilə əlaqədar yaranmış çətinliklərin aradan qaldırılmasına və elmde gəncleşme hərəkatının başlanmasına təkan verəcəkdir.

Göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin elm və ali təhsil müəssisəsi işçilərinin sosial müdafiəsinin daha

da yaxşılaşdırılması haqqındaki mühüm əhəmiyyətə malik olan Sərencamları ölkəmizdə elmin inkişafına gösterilən böyük dövlət qayğısı və destəyinin əməli ifadəsidir. Qəbul edilmiş qərarlar Azərbaycanda elmin inkişafında yenidən mərhələnin başlanmasına özünü müsbət təsirini göstərəcəkdir. Prezident Sərencamları elmi işçilərin sosial müdafiəsinin daha da yaxşılaşdırılması ile bərabər, həm də geniş mənada ölkəmizdə elmi işçilərin, alımlarımızın, xüsusən Milli Elmlər Akademiyasının nüfuzunun daha da artırılmasına səbəb olacaqdır. Azərbaycan elmi ictihadı möhtərem Prezidentimizin elmi, alımların, Akademianın inkişaf etdirilməsi istiqamətində imzaladığı Sərencamları, qəbul etdiyi qərarları, atlığı əməli addımları yüksək qiymətləndirirler.

Bütün bunlara görə ölkəmizdə çoxminli elm adamları, habelə Milli Elmlər Akademiyasının kollektivi adından Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə elmi ictihaiyyətin dərin minnətdarlığını öz əksini tapmış göstəricilər doktorantura təhsili ala yəni neslin nümayəndəlerinin fəaliyyətlərinə davam etdirilmələrinə münasib imkan yaratmağa xidmət edir. Beləliklə, dövlət səviyyəsində atılan addımlar ölkəmizdə elmə gənc qüvvələrinin gəlməsinin miyazını genişləndirəcəkdir. Bu isə elm sahəsində qocalma prosesi ilə əlaqədar yaranmış çətinliklərin aradan qaldırılmasına və elmde gəncleşme hərəkatının başlanmasına təkan verəcəkdir.

Isa Həbibbəyli
AMEA-nın prezidenti, akademik
17 yanvar 2023-cü il

AMEA-nın prezidenti ilk dəfə Lənkəranda regional elmi mərkəzin illik hesabatının müzakirəsində iştirak edib

AMEA-nın Rəyasət Heyətinin Lənkərən Regional Elmi Mərkəzinin hesabatının müzakirəsi ilə əlaqədar iclası keçirilib.

iclasda AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli, Lənkərən Şəhər İcra Hakimiyyəti başçısının müavini Mikayıl Cəfərzadə, Akademianın Rəyasət Heyətinin üzvləri, akademiklər - Arif Həşimov, İbrahim Quliyev, İrəd Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Lənkərən rayonunun elm və ali təhsil ictihaiyyətinin, eləcə də aparıcı kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri iştirak ediblər.

Övvəlcə tədbir iştirakçıları Ümummilli Lider Heydər Əliyev abidəsini ziyaret edib və önnüne güllə dəstələri düzüldər.

Sonra ikinci Qarabağ məhərəbesinin şəhidi, Lənkərən Regional Elmi Mərkəzinin əməkdaşı olmuş Mahsun Bağırzadənin Mərkezdəki barelyefi önüne tər qərəfəllər düzülüb.

Hesabat iclasını giriş sözü ilə açan AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli bulinkyə hesabatın əlamətdar tarixə təsadüf etdiyini bildirib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Sərencamı ilə elan olunmuş "Heydər Əliyev İli"nin başladığı vurğulanaraq bildirilib ki, Ulu Öndərə həsr edilmiş "Heydər Əliyev dövlətçilik idealları və müasir dövr" mövzusunda keçirilmiş elmi konfransla Akademiyada "Heydər Əliyev İli" tədbirlərinə start verilib. "Heydər Əliyev İli"nə həsr olunmuş tədbirlərin AMEA-nın regionlarda fəaliyyət göstərən elmi bölmə və mərkəzlərində də təşkil olunaçağını nəzəre çatdırıb, Lənkərən Regional Elmi Mərkəzində keçirilecek tədbir barədə müvafiq təşşriflər verib.

Ölkə Prezidenti İlham Əliyevin Sərencamları ilə AMEA-da çalışan əməkdaşların, təqaüddə olan alımların, doktorant və magistrantların müvafiq olaraq aylıq vəzifə maaşlarının və təqaüdlerinin artırılmasının alımlarımıza göstərilən ar-

dicil dövlət qayığının daha bir əməli ifadəsi olduğunu diqqətə çatdırıb, akademik Isa Həbibbəyli Akademiya kollektivi adından ölkə başçısına dərin minnətdarlığını ifadə edib. Ölkəmizdə Prezidenti tərəfindən səsləndirilən çağrılarıza esasən elmi mərkəzin qarşısında qoyulan vəzifelerin AMEA-nın bütün elmi-tədqiqat müəssisələrində icrası olunduğu nəzəre çatdırıban akademik Isa Həbibbəyli bu sıradə Lənkərən Regional Elmi Mərkəzinin də fəaliyyətdində danışır. Mərkəzdə həyata keçirilən elmi-tədqiqat işlərinin aparılması esas diqqətin azərbaycançılıq ideyası istiqamətində yönəldiləsinin önemini toxunan Akademiya rəhbəri xüsusi son illərdə regionda aparılan tədqiqatların esas mərhələlərinə seçiyələndirib, müasir çağırışlar işiçində yeni elmi istiqamətlərin müyyənəşdirilməsinin vacibliyini qeyd edib. Milli dövlətçilik, multikulturalizm, hərontologiya, eləcə də sitrusçılıq, çayçılıq, çəltikçilik sahələrində elmi təcrübə və tədqiqatların artırılması, Mərkəzdə fəaliyyət göstərən Folklor, etnoqrafiya və arxeologiya şöbəsinin əhəmiyyətinin gəmisi ləndərdirilərək Tarix və ədəbiyyat şöbəsi kimi formalasdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edən bir neçə tədqiqat əsərinin AMEA-nın bulinkyə nəşriyyat planına salınacağı qeyd edib. Mərkəzdə elmi kitabxana yaradılması barədə müvafiq təşşrif veren akademik Isa Həbibbəyli daxili imkanlar hesabına kitabxanaçı vəzifəsinin yeni struktura daxil edildiyini bildirərək həmin fonda ilk kitab nüsxələrini da hədiyyə edib.

Tədbirdə regionda herontologiya - uzunömürlü sahəsində tədqiqatların genişləndirilməsi məsələləri də müzakirə olunub və bu sahədə aparılacaq tədqiqatların yeni istiqamətləri barədə müvafiq təşşriflərini da hədiyyə edib. Professor Fərman Quliyev AMEA prezidentinin ilk dəfə regionda elmi hesabatının müzakirəsində iştirak etdiyini xüsusi vurğulayıb, diqqət və qayğıya görə elmi müəssisənin kollektivi adından Akademiya rəhbərliyinə minnətdarlığını ifadə edib.

Sonra AMEA-nın Lənkərən Regional Elmi Mərkəzinin 2022-ci il üzrə hesabati dinişnilib. Hesabatı təqdim eden Elmi Mərkəzin baş direktoru, aqrar elmlər doktoru, professor Fərman Quliyev bildirib ki, Prezident İlham Əliyevin son illərə aqrar sahəye göstərdiyi xüsusi diqqət, digər sahələr kimi çayçılıq və sitrusçuluğun inkişafı ilə bağlı verdiyi sərəncamlar, qəbul edilən Dövlət Proqramları bu sahələrin intensiv inkişafı üçün geniş imkanlar açıb. Cənab Prezidentin 2017-ci ilde Lənkərənda çayçılıq, sitrusçuluq və çəltikçiliyin inkişafına həsr edilmiş müşavirədə program xarakterli çıxışı, "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019-2023-cü illərə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Programı", 2018-ci ilda çayçılıq, sitrusçuluq və çəltikçiliklə bağlı qəbul edilən Dövlət Proqramları isimlərinə təxəlli təşkil edir.

Professor Fərman Quliyev qeyd edib ki, Lənkərən Regional Elmi Mərkəzinin əməkdaşları 2022-ci ilde elmi-tədqiqat işlərinin əhəmiyyətindən ötürü dərin minnətdarlıqları. Belə ki, ötən il Lənkərən-Astara bölgəsi şəraitində çay, sitrus və subtropik bitkilərin mövcud sort və formalarının toplanması, onların mehv olmaq təhlükəsindən qorunması, bərpa edilməsi, yeni sortların yaradılması və artırılması, tibbi nəzarətin uzunmürlülü fenomenine təsirinin öyrənilmesi, folklor, etnoqrafik, arxeoloji abidələr üzrə tədqiqatlar diqqət mərkəzində olmuşdur. Mərkəzin rəhbəri elmi qurumun fəaliyyət istiqamətləri, mövcud problemlər, region üçün xarakterik olan uzunmürlülü sahələrdə aparılmış tədqiqatlar barədə geniş məlumat verib, tədqiqat işinin perspektivlərindən danışır, hesabat ilində alınmış mühüm elmi nəticələri diqqətə çatdırıb.

AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli və Rəyasət Heyətinin qərarı ilə 85 illik yubileyi münasibələ təltif olunmuş Lənkərən Regional Elmi Mərkəzinin baş direktoru, aqrar elmlər doktoru, professor Fərman Quliyev AMEA-nın Fəxri fərmanını təqdim edib. Akademik İrəd Hüseynova və başşaları çıxış edərək yubilyarın elmi və təşkilatlı fəaliyyətdində ətraflı bəhs ediblər.

AMEA-nın prezidenti, akademik Isa Həbibbəyli və Rəyasət Heyətinin üzvləri Lənkərən Regional Elmi Mərkəzinin təcrübə-sınaq sahəsi ilə tanış olub və həmin sahənin imkanlarını daha da genişləndirilərək ilə əlaqədar məsələlər müzakirə edilib. Sahədə yetişdirilən, region üçün xarakterik olan yeni sortların coxaldılması üçün müvafiq təşşriflər verilib.

Akademik İsa Həbibbəyli AMEA-nın I kurs magistrantlarının imtahan prosesi ilə tanış olub

AMEA preşidentinin 21 dekabr 2022-ci il tarixli sərəncamına uyğun olaraq, 2022/2023-cü tədris ili üzrə 5 yanvar - 2 fevral tarixlərində magistrantların qış imtahan sessiyası keçirilir.

Sessiya çərçivəsində müəyyən olunmuş qrafikə əsasən, yanvarın 17-də AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında magistrantların xarici dil fənni üzrə imtahani baş tutub. İmtahanda 2 növbə olmaqla, 153 magistrant iştirak edib.

AMEA-nın preşidenti, akademik İsa Həbibbəyli imtahan prosesi ilə tanış olub.

Gənclər qarşısında çıxış edən AMEA-nın preşidenti, akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, bu gün müasir dünyada gedən proseslər və ölkəmizin genişlənən əlaqələri fonunda xarici dilləri mükəmməl bilmək və informasiya texnologiyalarını dərinən mənimsemək xüsusi əhəmiyyət kəsb edir və bu faktorlar peşəkar mütəxəssis kimi yetişməkdə mühüm rol oynayır.

Gənc kadrların ölkəmizin dövlətçilik və milli maraqları fonunda, Azərbaycanlıq idealları işığında yetişməsinin əhəmiyyətini vurğulayan AMEA rəhbəri dönya hərbi mövcudluğundan asılı olmayaraq ölkəmizin Prezidentini, bayrağını, himnini, gerbini daim uca tutmağın hamımızın və tətədəşləq borcumuz olduğunu bildirib. Qeyd edib ki, milli-mənəvi dəyərlər, adət-ənənələr şəxsiyyətin formallaşmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir və bu inqilis dilini de bu meyarlar çərçivəsində mənimsemək lazımdır.

"Azərbaycan xoşbəxt ölkədir ki, onun lider baxımından bəxti getirib. Ulu Öndər Heydər Əliyev ölkəmizin çətin vaxtlarında Azərbaycanın dövlətini məhv olmaq təhlükəsindən xilas edib, işqli gələcəyə aparıb. Prezident İlham Əliyev isə Azərbaycanı inkişaf seviyyəsinə çatdırıb. Bu gün Azərbaycanın dünyada böyük nüfuzu var. Prezident İlham Əliyev 50 milyonluq dünyaya azərbaycanlılarının lideridir. Ölkəmizin başçısı az qala BMT seviyyəsində üzvü olan Qoşulmama Hərəkatına sadrək edir. Bu günlərdə isə BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasında Fransanın ölkəmiz əleyhinə məkrli planlarının uğursuzluğa düşər olması Azərbaycan dövlətinin nüfuzunu, Prezident İlham Əliyevin dünya liderlərindən biri olduğunu qəti şəkildə isbat edir", - deyə akademik İsa Həbibbəyli diqqətə çatdırıb.

Akademianın magistrantlarının AMEA-nın potensial əməkdaşları olduğunu bildirən akademik İsa Həbibbəyli son illərdə Akademianın ən böyük problemlərindən birinin qocalma prosesi olduğunu, yeni nəslin elmə az gəldiyini söyləyib. Vurğulayıb ki, Akademiyada magistratura pilləsi yaradıldıqdan sonra bu tendensiya dəyişməyə doğru gedir və 2015-2022-ci illər ərzində AMEA-nın magistraturasını bitirmiş 380-dən çox magistrdən 179-u bu gün Akademiyada fəaliyyətini davam etdirir.

Tədris prosesini həyata keçirir müəllimlərə də öz tövsiyələrini verən AMEA rəhbəri çıxışının sonunda müstəqil və güclü Azərbaycan dövlətinin işqli gələcəyi olan gəncləre gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıb.

İmtahan prosesini AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının Elm və təhsil şöbəsinin müdürü, dosent Hüseyin Hüseynov, İctimaiyyətə əlaqələr və informasiya şöbəsinin müdürü, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Ağahüseyin Şükürov və Mərkəzi Elmi Kitabxananın baş direktoru, professor Məmməd Əliyev də izleyiblər.

Ötən il 516 nəfərə elmi dərəcə verilərə elmi dərəcə verilib

Ötən il ölkəmizdə 246 nəfərə elmi dərəcə verilməsindən imtina edilib.

Prezident yanında Ali Attestasiya Komissiyasından AZƏRTAC-a bildirilib ki, 2022-ci il ərzində 432 nəfərə fəlsəfə doktoru, 84 nəfərə elmlər doktoru dərəcəsi verilib. Həmin müddətdə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq istəyən 222 nəfərə, elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq istəyən 24 nəfərə isə imtina cavabı gelib.

Həmçinin ötən il 200 nəfərə dosent, 28 nəfərə professor elmi adı verilib. Dosent elmi adı almaq istəyən 29 nəfərə, professor elmi adı almaq istəyən 7 nəfərə isə imtina verilib.

"Qırmızı kitab"ın III nəşrinə botaniklərin töhfəsi

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasında 2023-cü il "Heydər Əliyev İli" elan edilmişdir. Ulu Öndər təbiətin, yaşıllığın qədrini bilən, həmişə onun mühafizəsinin qeydində qalan nadir şəxsiyyətlərdəndir. Azərbaycan Respublikasının "Qırmızı kitab"ının II cildi məhz Ulu Öndər Heydər Əliyevin Sərəncamı əsasında işləq üzü görmüşdür. Hazırda yekun mərhələsində olan III cild "Heydər Əliyev İli"nə mühüm töhfə olacaqdır. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 28 noyabr 2022-ci tarixli Sərəncamının icrası ilə əlaqədar ölkəmizin botanik alimləri də "Qırmızı kitab"ın III nəşrinə əhəmiyyətli töhfə verəcəklər.

Azərbaycanın təbii bitki örtüyü antropogen təsirlərə məruz qalaraq, bir sıra qiymətli bitki fərdlərinin sayı azalır və ya tamamilə məhv olmağa məruz qalır. Bu isə tədricən ekosistemə öz mənfi təsirini göstərməkdədir. Bütün bunları nəzərə alaraq Azərbaycanın Qırmızı siyahısının yeniden işlənilməsi və elmi-tədqiqat işlərinin yerinə yetirilməsi üçün Azərbaycanın müxtəlif şəhər və rayonlarına (Naxçıvan MR-in rayonları, Böyük Qafqaz botaniki-coğrafi rayonları, Kiçik Qafqazın şimal-şərq və Qarabağ iqtisadi rayonu, o cümlədən Şuşa, Fizulu, Ağdam, Zəngilan və Kəlbəcər əraziləri, Cənub bölgəsinə aid bütün ərazilər, o cümlədən hər bir Milli Park) ekspedisiyalar təşkil olunmuş və nadir bitkilərin müasir vəziyyəti öyrənilmişdir. Bu ekspedisiyalarda plan-proqram tədqiqatları ilə yanaşı, nadir bitkilər barədə də ayıratlar hazırlanmış, demək olar ki, hər bir ekspedisiyada 5-10 nadir bitkinin yerləri, sayıları, bitki örtüyündə rolu, yaşayış mühiti, azalma səbəbləri, tendensiyası və qorunması üçün hərbi tədbirlərdən istifadə edilmesi barədə məlumatlar toplanılmışdır.

İlk dəfə 1899-cu ildə Azərbaycanın "Qırmızı kitab"ının I nəşrində nəzərdə tutulan 400 növdən yalnız 140-i, 2013-cü ildə II nəşrə isə 266 ali, 20 ibtidai, 14 göbələk növü daxil edilmişdir. Lakin bu hələ qorunmağa ehtiyacı olan növlərin hamısı deyil. Belə ki, alimlərin apardığı araşdırılmaların nəticələri göstərir ki, bu siyahi 2 dəfə artmışdır. Əvvələ ona görə ki, 30 il işçələ məruz qalmış, unikal florası ilə məşhur olan Qarabağ yayılmış nadir 121 Azərbaycan və Qafqaz endemikləri var ki, onların çox hissəsinin III nəşrə daxil edilmesi zərureti yaranır. 121 Qarabağ növündən cəmi 58-i II nəşrde qıymətləndirilmişdir.

Əsasən Botanika İnstitutunun əməkdaşları, həm də digər müəssisələrde (Bakı Dövlət Universiteti, Naxçıvan Dövlət Universiteti, Gəncə Dövlət Universitetinin Botanika kafedraları, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin Biologiya, Ekoloji kafedraları, Naxçıvan Bölüməsinin Bioresurslar İnstitutu və s.) çalışan botaniklər yeni siyahılara tərtib etmiş, itək təhlükəsində olan növlər tövsiyə edilmişdir. Adları siyahiya daxil

edilən hər bir növün IUCN Qırmızı siyahısına üzrə qiymətləndirilməsi və xəritələrin tərtib edilməsi Botanika İnstitutunun alimləri tərəfindən həyata keçirilmişdir.

Ümumi siyahılara diqqət etdiğdə görünür ki, indiyədək Azərbaycanın Qırmızı siyahısına daxil edilməyən 200-dən çox növ yeni kitabda nadirlik statusundadır.

Hələ 1899-cu ildən IUCN Şurası bu işe başlamışdı və məhv olmaq təhlükəsində olan bitkilərin siyahısının yaradılması, kateqoriyaların və meyarların asanlıqla təyin edilməsi və qlobal yox olmanın yüksək riskində olan növlərin təsif edilməsi üçün geniş sistem yaradılmışdır. Artıq 1994-cü ildən təhlükə altında olan növlərin kategoriyası və meyarlarının dəqiqləşməsi üçün IUCN Qırmızı Sorgu Kitablarından istifadə edilir və demək olar ki, 30 il ərzində bu siyahılara kataqoriya və meyarlari bir neçə dəfə modifikasiya olunmuşdur. Qırmızı Siyahının tərtibi zamanı kateqoriyaları və meyarları göstərmək üçün yazışmaların ardı-

diren növdaxili sistematikası işlənib hazırlanmalı, in situ şəraitində limit faktorları, dözümlülük riskinin artmasına səbəbli öyrənilməli və onlar ekoloji cəhətdən mütəmadi qiymətləndirilməlidir. Bunların qarşısının alınmasının yegane yolu isə faydalı bitkilərin becəriləməsi və məhsulun ixracıdır.

Qeyd etmək yerinə düşərdi ki, bütün bunlar yalnız botaniklər tərəfindən həyata keçirilmiş, onların elmi potensialı böyük rol oynamışdır. Nəticədə hər bir botanikin ayrı-ayrılıqda tərtib etdiyi nadir bitkilərin siyahısının ümumileşdirilməsindən belə qənaətə galınır ki, Azərbaycanın "Qırmızı kitab"ının III nəşrinə Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə mehdudlaşan və Naxçıvan MR-in "Qırmızı kitab" a daxil edilməyən 25, Gəncə-Qazax ərazisindən 33, Qarabağdan 121 endemik növdən yalnız ərazi florası ilə mehdudlaşan 60-dan çox növ, Böyük Qafqazdan 11 və s. daxil edilməsi məqsədə uyğundır. Bundan başqa, Qafqaz üçün yeni təyin edilmiş növlər vardır ki, onların

cillığına riayet olunmuş və standart formatdan istifadə edilmişdir.

Bu qiymətləndirmələrin beynəlxalq standartlara uyğun aparılması və eləcə də onların dözümlülük hədədini artırmaq, in situ (yayıldığı ərazi) bərpasını təmin etmək üçün taksonların limit faktorlarının və sayı dinamikasının qanuna uyğunluqları aşkar edilməsi üçün tədqiqatlar daim aparılmalı və geləcək 1 illik məlumat blankları hazırlanmalıdır. Həmçinin bölgələrdə xüsusi təhlükə altında olan onlara bitki vardır ki, yalnız həmin ərazi üçün itmək təhlükəsindədir və bunun qarşısının alınması tədbirləri də həyata keçirilməlidir. Belə hesab edilir ki, Azərbaycanın "Qırmızı kitab"ının III nəşrinə daxil edilmiş növlərlə bərabər, 150-dən çox növ çəhrayı siyahiya salınmışdır ki, onların da toplanılmasına mehdudiyyətlər qoyulmalıdır.

Beləliklə, Azərbaycan botanik və mikoloqları tərəfindən CR (Critically Endangered) - Kritik təhlükə həddində olanlar - 94 növ; EN (Endangered) - Nəsli kəsilmək təhlükəsində olanlar - 116 növ; VU (Vulnerable) - Nəsli kəsilməyə həssas olanlar - 146 növ; NT (Near Threatened) - Təhlükeli həddə yaxın olanlar - 70 növ; LC (Least Concern) - Daha az təhlükəyə məruz qalanlar - 8 növ; DD (Data Deficient) - Məlumat azlığı olanlar - 13 növ və NE (Not Evaluated) - Qiymətləndirilməmiş növlər - 2 növ olmaqla cəmi 449 növ Azərbaycanın "Qırmızı kitab"ının III yeni nəşrinə təqdim edilmişdir. Hazırda kitab çap mərhələsindədir.

Apardığımız son tədqiqatlar göstərir ki, hazırda ali bitkilərin ən azı 10%-i nadir və məhv olmaq təhlükəsi altındadır. Burada qədim dövrlərdən qalmış reliktlər, Qafqaz və yalnız Azərbaycana məxsus endemik bitkilər çoxluq təşkil edir. Onların böyük bir qismi ərzaq, yem, dərman, texniki, ədviziyat, dekorativ və b. əhəmiyyətlidir, ona görə də təbiətdən kütləvi toplanaraq nadirleşirlər. Həmin növlərin genofondunu eks et-

Səyyarə İBADULLAYEVA
Botanika İnstitutunun
baş direktoru,
biologiya elmləri doktoru,
professor

Müstəqilliyimizin carçısı: 20 Yanvar

Hazırda Vətən torpaqlarını düşmən əsarətindən azad edən II Qarabağ şəhidləri və imperiyanın işgal siyaseti ilə barışmayan, əli yalnız, silahsız mübarizə aparan 20 yanvar şəhidlərinin ruhları şaddır. Şərəfli yolun, bütov və müstəqil Azərbaycan Respublikasının şəhidləri müstəqilliyimizin carçısı olub dövləti və xalqı yaşıdadır, ordumuzun qüdrətinə güc qatır.

XX əsrin sonu Qafqaz xalqlarının həyatında mühüm, ictimai-siyasi, hərbi hadisələrin baş vermesi ilə yadda qaldı. 1980-ci illərin sonlarında bütün regionda, xüsusilə də Cənubi Qafqazda imperiya buxovlarından azad olmaq üçün mübarizə aparan xalqlarla yanaşı Azərbaycan xalqı suveren hüquqlarının uğrunda ölüm-dirim savaşına başlaşdı. Tarixin dərin qatlardan sözülbə gələn, qədim dövlətçilik ənənələrinə malik Azərbaycanı güc yolu ilə susdurmağa çalışan SSRİ rəhbərliyi, azadlıq ruhu oyanmış xalqı müstəqillik fikrindən yayındırımaq üçün ən ağır hərbi vasitələrə əl atsa da mübarizəni dayandırıa bilməmiş və mənfur niyyəti baş tutmamışdır.

Bir əsrde iki müstəqillik həyatı yaşayan Azərbaycan dövləti 1918-ci ilin 28 mayında islam şərqiñde ilk parlamentli respublika quraraq, suverenliyini bütün dünyaya bəyan etmişdir. 1920-ci ilin 27 aprel sovet işgalindən ötən 70 illik dövr Azərbaycan xalqının milli ruhunun yox edilməsi, ziyanlarının, intellektual potensialının sürgünlərde mehv edilməsi kimi mehrumiyyətlər gətirəsə də qan yaddası, genetik kod xalqı əsas məqsədindən yayındırmamış, müstəqillik uğrunda mübarizə davam etdirilmişdir.

Nəhayət, keçən əsrin sonu ittifaqa daxil olan respublikaların işgala qarşı barışmaz mövqeyi və azadlıq hərəkatı SSRİ-nin cöküşünü gerçəkləşirdi. Bu hərəkat Azərbaycandan daha aydın görünürdü. SSRİ rəhbərliyinin 1990-ci ilin 19-dan 20-nə keçən gecə, keçmiş ittifaq respublikaları arasında "cəzalandırmağa" çalışdığı və sərt, qanlı hərbi hadisələr törendiyi Azərbaycanda qan su yerinə axıldı. O gün böyükdən kiçiyə hər kəs Vətənin müdafiəsinə qalxmış, sənəsini sovet tanklarının, avtomatlarının güllələrinə sıpər etmişlər. Canlarından keçən 20 yanvar şəhidləri 18 oktyabr 1991-ci ilin müstəqillik haqqında konstitusiya aktının qəbul olunması ilə Azərbaycan xalqını yaxatmış, şərəfi suverenliyə tarixi imza atmışlar.

Həmin qanlı, həmdə şanlı günlərdən, yaxın tarixdən 33 il ötür. Müstəqilliyinin bərpasından ötən dövr ə-

zində Azərbaycan Respublikası milli inkişaf yolu keçmişdir. 20 yanvar hadisələri zamanı SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycana qarşı aşkar şəkildə nümayiş etdirdiyi ayrıseçkilik siyasetini sərt təqiqidən azad xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyev 20 yanvar hadisəsinə ilk dəfə siyasi qymət vermiş və görkəmli dövlət xadiminin mövqeyi dünən nüfuzlu media orqanları tərəfindən dünən hər tərəfinə yayılmışdır. Ardından, xalqın haqlı iradəsi ilə 3 oktyabr 1993-cü ildə müstəqil Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilən Heydər Əliyevin ölkəyə rəhbərliyi dövründə genişməqyaslı quruculuq işləri görülmüş, dövlət səsli-iqtisadi tərəqə yolu tutmuşdur. İlk dəfə məhz Heydər Əliyevin imzaladığı sərəncamlarda 20 yanvar şəhidlərinin statusu rəsmiləşmiş, şəhid ailələrinin sosial müdafiəsi gücləndirilərək təqüd təminatı yerinə yetirilmişdir.

Hazırda Azərbaycan xalqı davamlı inkişaf mərhələsini yaşayır. Prezident İlham Əliyevin ölkəyə rəhbərliyi dövrü əsaslı inkişaf yol açmış, 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılan parlaq qələbə respublikanın Cənubi Qafqaz regionundan lider dövlət kimi sülhə, təhlükəsizliyə və əməkdaşlışa açıq olduğunu gösterir. Dövlət başçısının həyatın bütün sahələrində, həmçinin şəhid ailələrinin maddi təminatının yüksəldilməsi ilə bağlı imzaladığı sənədlər ölkənin həssas təbəqəsinə qarşı ehtiramın yüksək olduğunu eks etdirir.

İllər ötürü tarixin bütün dövrlərində şəhid olmuş Vətən oğulları haqqında məqalələr, kitablar, tədqiqat işləri, verlişlər, filmlər hazırlanır. Azərbaycanın elmi ictimaiyyəti 20 yanvar şəhidləri ilə bağlı silsilə yazılarıyla əziz şəhidlərimizin xatirələrini yaşadır, gələcək nəsilləri mövzu ilə bağlı məarifləndirirlər. Sovet İttifaqı qəhrəmanı, akademik Ziya Bünyadov, xalq yazıçıları Bəxtiya Vahabzadə, Anar Rzayev, xalq şairi Nəriman Həsənzadə, tarixçi alim Aydın Bayayev, dilçi alim Qulü Kəngərli, şairlər Məmməd Aslan, Nüsret Kəsəmənli və digər azərbaycanlı aydınlar SSRİ-nin məlum qanlı hadisələri ilə bağlı qələmlərinə sarılaraq rejimi ciddi təqiqidən etmiş, əsərlərində hərbi hadisə-

Aqil ƏHMƏDOV
AMEA A.A.Bakıxanov adına
Tarix İnstitutunun
aparıcı elmi işçisi, dosent

"Qanlı Yanvardan istiqlala gedən yol" mövzusunda elmi sessiya

Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyində 20 Yanvar faciəsinin 33-cü ildönümüne həsr olunmuş "Qanlı Yanvardan istiqlala gedən yol" mövzusunda elmi sessiya keçirilib.

Tədbiri muzeyin baş direktoru, akademik Rafael Hüseynov açaraq müsəvir tariximizdə ən faciəli günlərdən biri olan 20 Yanvar hadisələrinin elmi, siyasi, tarixi və fəlsəfi mahiyətindən bəhs edib. O, bu faciənin xalqımızın azadlığı və müstəqilliyə yolunda böyük əhəmiyyət daşıdığını, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda aparılan mübarizə tarixine əbədi qəhrəmanlıq salnaməsi kimi daxil olduğunu vurğulayıb.

20 Yanvarın xalqımızın qürur tarixi, qəhrəmanlıq səhifəsi olduğunu söyləyen akademik Rafael Hüseynov qeyd edib ki, bu hadisə millətin düşüncəsində ve Azərbaycanın həyatında həlledici dönüş nöqtəsi oldu. 20 Yanvar faciəsi təkcə xalqımızın deyil, bütövlükdə keçmiş Sovet İttifaqının gelecek talyəini müəyyən edən bir hadisəyə çevrildi. Azərbaycanın istiqlali, dövlət müstəqilliyi bu hadisədən bir il sonra elan edildi.

Baş direktor bildirib ki, xalqın mübarizə əzmini qırmaq üçün 20 Yanvar faciəsi törədildi, yüzlərlə günahsız insan qətle yetirildi, yaralandı və həbs edildi, küçələr gülələbaran edildi. Məhz 20 Yanvar hadisələri xalqımızın öz milli azadlığını qovuşmasına təkan verdi və müstəqilliyə gedən yolu başlangıcı oldu.

Vurgulanıb ki, 1990-ci il yanvarın 19-da herbi əməliyyatın növbəti mərhəlesi kimi Azərbaycan televiziyasının enerji bloku partladıldı, respublika televiziyası və radiosunun verilişləri tamamilə kesildi.

Rafael Hüseynov ölkənin kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyətinin dayandırıldığı, xalqın informasiya almaq hüququndan məhrum edildiyi bir dövrde Ulu Öndər Heydər Əliyevin, eləcə də Azərbaycan ziyalılarının Qanlı Yanvar faciələri zamanı Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması istiqamətində gördükleri işlərdən bəhs edib, dünyadan müxtəlif kütləvi informasiya vasitələrinə 20 Yanvar dəhşətləri ilə bağlı verdikləri müsahibələrdən söz açıb.

Elmi sessiyada muzeyin Komparativistika və bədii tərcümə şöbəsinin müdürü, filologiya elmləri doktoru, professor Şəfəq Əlibəyli 20 Yanvar hadisələrindən, onun acı nəticələrindən söz açıb, həmin günlərlə bağlı xatirələrini bölüşüb.

20 Yanvar faciəsinin 33-cü ildönümünə həsr olunmuş tədbir

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda 20 Yanvar faciəsinin 33-cü ildönümüne həsr olunmuş tədbir keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə Ədəbiyyat İnstitutunun icraçı direktoru, filologiya üzre fəlsəfe doktoru, dosent Mehman Həsənli açaraq vurğulayıb ki, 20 Yanvar hadisələri nəticəsiz qalmayıb, Azərbaycan 1991-ci ilin oktyabr ayında müstəqilliyini bərpa etsə də, əslində bu müstəqilliyi 1990-ci il yanvar ayının 19-dan 20-na keçən gecə qazanıb: "Məhz həmin gecə Sovet imperiyası tərəfindən yaradılan saxta sovet vətənpərvərliyi, xalqlar dostluğu ideyəsi və bolşevik-kommunist ideologiyası məhv oldu. Biz artıq bir şanlı dönəm yaşıyırıq. Azərbaycan Vətən mühəribəsində qələbə qazandı. Biz bu qələbələrimiz həm 20 Yanvar, həm də Birinci Qarabağ savaşında mübarizə aparan şəhidlərimizə borcluyuq. Bizim institut da hər il 20 Yanvar faciəsinin qurbanlarının xatirəsinə həsr olunmuş tədbirlər keçirir".

Sonra Ədəbiyyat İnstitutunun Cənubi Azərbaycan edəbiyyatı şöbəsinin böyük elmi işçisi Lətifə Mirzəyeva "Cənublu qələm sahiblərinin qanlı 20 Yanvar fəryadı" adlı məruze ilə çıxış edib.

Tədbirdə institutun alımlarından Qəzənfər Paşayev, İmamverdi Həmidov, Fəridə Əzizova, Əlizadə Əsgərli, Vaqif Yusifli, Tahire Məmməd, Aslan Salmansov, Asif Rüstəmli və Gülnar Qəmbərli də 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı fikirlərini bölüşüb.

Cəbi Bəhramov: "Qərbi Azərbaycan tarixi ilə bağlı mənbələrin toplanması, analizi və elmi dövriyyəyə gətirilməsi qarşıya qoyulan əsas vəzifələrdəndir"

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası Prezident İlham Əliyevin Qərbi Azərbaycana qayıdışla bağlı səsləndirdiyi fikirlərdə bu torpaqlardan deportasiyaya, soyqırımına məruz qalmış Azərbaycan əhalisinin taleyi ilə bağlı son 200 illik tarix üzrə tədqiqatların aparılması və Qərbi Azərbaycana qayıdış konsepsiyasının hazırlanması göstərişini verib. Artıq bu istiqamətdə genişmiqyaslı tədbirlərə, fundamental tədqiqatların aparılmasına başlanılıb.

Azərbaycan torpaqlarının öz həqiqi sahiblərinə geri qaytarılması, vaxtılık tədqiqatlarında yaşamış Azərbaycan əhalisinin hüquqlarının bərpə olunmasıdır.

Prezident İlham Əliyev 2022-ci ilin 24 dekabr tarixində Qərbi Azərbaycan İcmasının inzibati binasında həmin bölgədən olan bir qrup ziyanın düzündə Qərbi Azərbaycana qayıdışla bağlı fəaliyyətin bu torpaqların tarixi üzrə qurulmasının gərkiliyini bildirmişdir. Mən də bu icmanın üzvü kimi həmin görüşdə iştirak etmişəm.

Görüşdə ölkə başçısının səsləndirdiyi əsas fikirlər həmin ərazilərin Azərbaycan xalqına qaytarılması, pozulmuş hüquqların bərpə edilməsi, ərazinin tarixinin yazılıması və milli atlasın tərtib edilməsi, bu ərazilərlə bağlı bütün dövrlərə aid mənbələrin toplanılması və onların əsaslıdır. Ərazilərin sistemləşdiriləməsi, o cümlədən bu problemin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması ilə bağlı idi.

Biz bu istiqamətdə işlərə artıq başlamışq. Dövlət başçısının çağırışlarına müvafiq olaraq, AMEA Rəyasət Heyeti akademianın 3 institutunda bu istiqamətdə fəaliyyət göstərəcək 3 şöbənin yaradılmasına dair qərar qəbul edib. Tarix İnstitutunda Qərbi Azərbaycan tarixi şöbəsinə rəhbərliyin mənə həvalə olunması qürurvericidir. Bu məsələnin ümmükmilli bir məsəle olduğunu nəzərə alaraq şöbəyə rəhbərlik olduqca məsuliyyətli idir. Bu şöbəyə cəlb etdiyimiz mütəxəssisler müxtəlif dövrlər üzrə tədqiqatlar aparmış yüksəkxitəsaslı kadrlardır. Bundan əlavə, şöbəmiz digər şöbələrlə birgə fəaliyyət göstərir.

Şöbədə aparılan tədqiqatların əsas istiqamətlərini ən qədim dövrdən bugündək Qərbi Azərbaycanın tarixinin araşdırılması, tarixi atlasın tərtib ediləsi təşkil edir. Bu iki məsələnin həlli üçün dünyadan müxtəlif ölkələrində ayrı-ayrı dillərdə yazılışmış elmi ədəbiyyatın toplanması işləri heyata keçirilir. Həmçinin kütüvənin informasiya vəsittələrində bu istiqamətdə çıxışlar, sənədlər, filmlərin çaplanması və s. tədbirlərin görülməsi nəzərdə tutulur. Əminəm ki, həmkarımızla birgə bu işlərin öhdəsinə layiqincə gələcəyik.

- Tədqiqatlar zamanı ictimaiyyətə məlum olmayan yeni faktlar üzərində çıxımı?

- Bəli, İravan şəhərinin ermənilərə verilməsi ilə bağlı mənbələrdə müxtəlif fikirlərə rast gəlmək mümkündür. Bəzi mənbələr şəhərin 99 illik icarəye verildiyini, bəziləri isə həmin dövrdə bəynelxalq veziyətin indiki kimi olmadığını qeyd edirlər. Lakin ilk növbədə, tarixi faktları araşdırırların arxiv mənəvələrində istinad olunmalıdır. Dövlət başçısı İlham Əliyev tarixi mənəvələrlə yaxından tanış olduğu üçün öz fikrini hər zaman qətiyyətli ifadə edir. Tarix hadisələri olduğu kimi, faktlara təqdim etməyi tələb edir.

1918-ci ilin may ayının 29-dək həmin ərazidə Ermənistən anlayışı mövcud olmayıb. Bəzən qeyd olunur ki, er-

mənilər bu ərazilərdə yaşayırlar. Lakin bir faktı qeyd etmək vacibdir ki, Azərbaycan ərazisində hazırlada da bir çox xalqlar yaşayır. Bu xalqlar ümumi Azərbaycan dövləti ərazisində yaşayırlar, Azərbaycan xalqının torpaqlarına göz dikməyiblər. Həmin illərdən Qərbi Azərbaycan ərazisine köçürüldən ermənilər ərazi iddiaları ilə çıxış etməyə başlaşdırılar. Bu, yolverilməz bir fakt olmaqla bərabər, həm də cinayətdir. Əminəm ki, yaxın zamanda apardığımız tədqiqatların neticələri olaraq ermənilərin bu ərazilərdə tərəfdikləri genişmiqyaslı cinayətlərlə bağlı yeni sübutlar üzərində çıxacaq.

- Bildiyimiz kimi, şöbədə Qərbi Azərbaycanın atlazının hazırlanması nəzərdə tutulur. Atlazda hansı məlumatlar öz əksini tapacaq?

- Qərbi Azərbaycanın atlazında qədim dövründə bugündək Qərbi Azərbaycan ərazisində baş verən ictimai-siyasi proseslər, ərazinin sərhədlerinin müəyyən edilməsi ve bir çox digər faktlar öz əksini tapacaq. Hazırda bu istiqamətdə işlər görülür, mövcud xəritələr, mənbələr nəzərdən keçirilir. Atlazın akademik səviyyədə nəşrinə nail olmağı planlaşdırılır. Çalışacağıq ki, əlimizdən gələn bütün imkanlardan istifadə edərək, mənbələrin toplanmasını tam şəkildə həyata keçirək. Bu işə şöbəmizin əməkdaşları ilə yanaşı, Azərbaycanın müxtəlif dövrlərdəki tarixini tədqiq edən digər şöbələrin əməkdaşları da cəlb olunub.

Ermanlıların tərəfdikləri aqlasılmaz və dəhşətli cinayətlərdən biri də Qərbi Azərbaycanın tarixi ilə bağlıdır. Bu ərazidə bütün toponimlərin adları ermənilər tərəfindən dəyişdirilmişdir. Təbii ki, bu ərazilər erməni torpaqları olsa idi, bu addıma ehtiyac duyulmazdı. 1918-ci il may ayının 30-dan 1920-ci ilin noyabrına qədəm 17 ərazinin, dağların, çayların, göllərin adı dəyişdirilib. 1920-ci ilin noyabrından 1936-ci ilədək 11, 1936-ci ilədək 1991-ci ilədək 850-dən çox ərazi adı dəyişdirilib. Hazırda bu məsələlərin askara çıxarılması üçün geniş Fəaliyyət Proqramı tərtib olunub.

Vətən müharibəsində bir milət olaraq dəmir yurruq kimi birləşərək Müzəffər Ali Baş Komandanın nümayis etdiyidi dəmir iradə və qətiyyətə Zəfər qazandığımız kimi, Qərbi Azərbaycan uğrunda mübarizədə də eyni milli birlik sayəsində öz doğma torpaqlarımıza geri qayıdağımızı əminik. Qəti inamlı qeyd etmək istərdim ki, Qərbi Azərbaycana qayıdış mülkiqə baş tutacaq, Vətən müharibəsindəki tarixi Zəfərin davamı olaraq bu tarixi vətənimizde dərüş mümkin olacaq.

- Son olaraq, gələcəkdə Qərbi Azərbaycanla bağlı tədqiqatların genişləndirilməsi üçün nə kim tədbirlərin görülməsi nəzərdə tutulur?

- Qərbi Azərbaycan ərazilərinin arxeologiyası, etnografiyası, coğrafiyası, təbii sərvətləri folkloru, dil məsələləri, xalçaçılıq tarixi, ümmükmillikdə mədəniyyət tarixi, o cümlədən əhalinin adət-ənənələri, metbəxi və s. geniş tədqiqatlara cəlb ediləcək. Tədqiqatların kompleks şəkildə aparılması nəzərdə tutulur. İlk addım olaraq şöbə təşkil olunub. Güman edirəm ki, gələcəkdə tədqiqat dairəsinin genişlənməsi, bu məsələnin strateji və ümmükmillik məsələ olması ilə əlaqədar olaraq maddi-texniki bazanın genişləndirilməsinə böyük ehtiyac duyulması nəzəre alınaraq bu istiqamətdə elmi mərkəz yaradılacaq.

**Müsahibəni apardı:
Nərgiz QƏHRƏMANOVA**

Erməni millətçiləri tərəfindən dağıdılan abidə - Damcılı məbədi

İndiki Ermənistən ərazilərində nəinki İslam dövrü abidələri, eləcə də xristianlıq dövrünə qədər və xristianlıq dövrü abidələri də küləvi şəkildə məhv edilir. Ermənistənin müstəqillik dövründə aktuallaşan vandalizm aktları, bu günüüməzə qədar davam etməkdədir. Ermənilərə aid olmayan bütün mədəni irs nümunələri onlar tərəfindən ya dağıdırılır ya da forması dəyişdirilərək mənimsənilir.

Bu fikirləri AMEA-nın A.Bakixanov adına Tarix Institutunun əməkdaşı Faiq İsmayılov söyləyib. O bildirib ki, erməni vandalizm inə uguradılan, dağıdılan abidələrdən biri de Damcılı kəndindəki Albən dövrü məbədidir. Abidə erməni millətçiləri tərefindən dağıdırıldıq tam yararsız hala salınıb.

Damcılı məbədinin qalıqları, indiki Ermənistən Respublikasının Aparan (Abaran) rayonunun Damcılı (Mravyan) kəndindədir. Ermənilər Damcılı kəndinin adını 1935-ci ilde Mravyan, 1991-ci ilde isə dəyişərək Eqipatrüş adlandırdılar. Min illik tarixi olan Damcılı kəndinin əhalisi azəri türklərindən ibarət olub. 1988-ci ilde azərbaycanlılar qarşı tətbiq olunan etnik temizləmədən sonra kənddə bir nefer də olsun azəri türk qalmayıb.

Damcılı kəndi mahal mərkəzindən 27 kilometr şimal-şərqdə, dəniz seviyəsindən 2000 metr yüksəklikdə, Aparan şəhərindən 15 kilometr cənubda, Aparan su anbarının cənub-şərqində, İravan-Aparan magistral yolu ləndən 10 kilometr sağ tərəfdə yerləşir. Kəndin sol tərəfinde sovet arxeoloqları min illik tarixi olan qədim şəhər qalıqları aşkar etmişdilər. Arxeoloji qazıntılar zamanı kəndin ərazisindən eramızdan əvvəl III-II minilliklərə aid bəzək əşyaları, saxsı damğalar tapılmışdır. Kənddə IV-V əsrərə aid Albən dövrü memarlığının unikal nümunələrindən olan monastr da mövcud olub. Lakin 1980-1988-ci illerde Ermənistəndən baş qaldıran şovinist millətçilər tərəfindən kəndin bütün mədəni deportasiya edilib, kənddə türk xalqının izini silmək üçün tarix və mədəniyyət abidələri dağıdırıldı, bir çox bədii dən nümunələri və daş kitabelər məhv edilib, bina və qurğular əsardırılaq yararsız hala salınıb. Damcılı məbədi de azərbaycanlıların qovulduğu dövrde əsardırılaq yararsız hala salılmışdır.

1991-ci ilde Damcılı kəndində erməni əsilli insanlar məskunlaşdırıldı. Kənd yeniden tikilib müasirləşdirilsə də, kənddəki mədəni dəyərlərinin bərpasına Ermənistən hökuməti tərəfindən icazə verilmədi.

Post-konflikt ərazilərdə iqtisadi potensialın qiymətləndirilməsinə dair yekun hesabat

Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinin və Elm və Təhsil Nazirliyi İqtisadiyyat İnstitutunun ekspertlərinin iştirakı ilə "Post-konflikt ərazilərdə iqtisadi potensialın qiymətləndirilməsi və müqayisəli üstünlük sahələrinin seçilməsi" adlı elmi-tədqiqat layihəsinin yekun hesabatının təqdimati keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan İqtisadiyyat İnstitutunun baş direktoru, professor Nazim İmanov layihə barədə məlumat verib. Bildirib ki, İqtisadiyyat Nazirliyinin sifarişi esasında, onun rehberliyi ilə İqtisadiyyat İnstitutunun bir qrup ekspertinin iştirakı ilə Azərbaycanın post-konflikt ərazilərində iqtisadi potensialın qiymətləndirilməsi əsasında müqayisəli üstünlük sahələrinin seçilməsi üzrə elmi tədqiqatlar aparılıb, hökumətə tövsiyeler hazırlanıb.

İqtisadiyyat Nazirliyinin Ərazilərin bərpası və inkişafı şəbəsinin müdafi Zəmin Bədrişanov post-konflikt ərazilərinin bərpası və burada yeni iqtisadiyyat quruculuğu prosesində bu layihənin əhəmiyyətindən danışib, onun yerine yetirilməsində iştirak edən ekspertlərin əməyini yüksək qiymətləndirib.

Onlayn iclasda İqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdürü, i.ü.f.d., dosent Alahyar Muradov layihənin yekun hesabatı esasında geniş təqdimatla çıxış edib. Bildirib ki, layihənin əsas məqsədi Azərbaycanın post-konflikt əraziləri üzrə iqtisadi potensialın qiymətləndirilməsi və müqayisəli üstünlük sahələrinin seçilməsidır. İlk olaraq post-konflikt ərazilərdə repatriasiya potensialı qiymətləndirilib, sonra isə müqayisəli üstünlüklerin təməlində dayanan 5 əsas inkişaf istiqaməti və 14 prioritet müəyyənləndirilib. Dördüncü seyyənə inqilabının qarşıya qoyduğu vəzifelerin Qarabağda reallaşdırılması üçün potensial imkanlar ayrıca araşdırılıb. Potensial üstünlüklerin gerçəkləşdirilməsi üçün iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsinin deşəkverici mexanizm və alətlərinin tətbiqi, dövlət-özəl emekdaşlığının gücləndiriləsi üzrə konkret təklif və tövsiyeler hazırlanıb və müvafiq dövlət qurumlarına təqdim olunub. Tədqiqatın neticələri kitab şəklində nəşr olunacaq.

Layihənin icrasında bilavasitə iştirak edən İqtisadiyyat İnstitutunun tədqiqatçılarının, AZPROMO-nun və İqtisadiyyat Nazirliyinin İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutunun ekspertlərinin de qatıldığı tədbirdə layihə ilə bağlı suallar cavablandırılıb, geniş müzakirələr aparılıb. İqtisadiyyat Nazirliyinin Ticaret siyaseti və Ümumdünya Ticaret Təşkilatı şəbəsinin müdafi Xəzər Bəşirov, İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutunun idarə Heyəti sedrinin 1-ci müavini, professor Arzu Hüseynova, həbələyi layihənin ekspertləri professor Fuad Qənbərov və dosent Mahir Zeynalov çıxış ediblər.

İclasda "Post-konflikt ərazilərdə iqtisadi potensialın qiymətləndirilməsi və müqayisəli üstünlük sahələrinin seçilməsi" adlı elmi-tədqiqat işinin Qarabağda yeni iqtisadiyyatın elmi əsaslar üzərində qurulmasındaki faydası xüsusi qeyd olunmaqla yanaşı, bu sahədə tədqiqatların davam etdirilməsinin əzərliyi, hökumət qurumları ilə elmi qurumların əməkdaşlığının əhəmiyyəti vurgulanıb.

İranın dil siyasəti: hami farsca danışmalıdır

İran İslam Respublikasında müxtəlif məsələlərlə bağlı elmi konfranslar keçirilməklə hakim molla rejiminin siyaseti elmi baxımdan müdafiə və təhlükə edilir. Belə ümummilli konfranslardan biri "Əsas Qanunun 15-ci maddəsi: perspektivlər və nəticələr" formatı ilə keçirilir.

Bu format 2012-ci ildə "İkinci Kəsrəvi" adlananlıq Rəhim Nikbəxt tərəfindən təsis edilib, baş ofisi "Diyare kohən" (Qədim diyar) Tehrandadır. Təbrizdə isə qurumun Azərbaycan şəbəsi tarix və mədəniyyət müəssisəsi kimi fealiyyət göstərir. Şəbə Azərbaycan tarixi və mədəniyyətini panfarsizm və anti-Azərbaycan mövqeyindən öyrənir.

Qeyd etdiyimiz konfrans isə Mərkəzi Vəkillər Cəmiyyətinin mədəniyyət və incəsənət komissiyasının əməkdaşlığı ilə Təhranda, ictimai və humanitar elmlər sahəsində ixtisaslaşmış dövlət müəssisəsi olan Əllame Təbatəbəi Universitetində keçirilmişdir. Konfransın elmi katibi doktor Məhəmməd Reza Pasiban açılış çıxışında deyib: "Hətta yadellirin belə fars dilini himayə etməsi və yaması məsələnin belə qoyuluşu hamının ziyanınadır".

"Diyare kohən" müəssisənin icraçı direktoru, Şərqi Azərbaycanın Serab rayonunun Mirkuh kəndində 1971-ci ildə anadan olmuş Rəhim Nikbəxt isə bildirib ki, son vaxtlar (Əsas qanunun etnoslara yerli və etnik dillərdən yarımqı istifadə hüquq verən) 15-ci maddəsindən (seçki zamanı) səs almaq və həkimiyət gəlmək üçün istifadə edirlər.

Sonra keçmiş irşad naziri və keçmiş deputat doktor Seyid Məhəmməd Höseyni dövlətin etnik dilləri himayə etməsi təsəvvürünü yaratmaq üçün söyləyib ki, guya, ölkənin rəsmi dili ilə etnik dillər arasında qarşıdurma

yoxdur: "İranlılar rəsmi dili zəiflətməsinler, xarab etməsinler. Etnik mədəniyyətə isə ona görə diqqət göstərilər ki, bu, Qərbin mədəni hücumuna qarşı vasitədir. 2009-cu il Ali Mədəni İnqilab Şurası qanun qəbul etdi: Universitetlər məhəlli dilləri qorumaq və onların unudulmasının qarşısını almaq üçün həmin dillərinə tədris edə bəirlər. Unutmayın ki, inqilabdən sonra müxtəlif tədbirlərlə xalqda öz dilinə maraq yaradıldı. İndi yerli şularlar və deputatlar bölgelərdən seçilir".

Əllame Təbatəbəi Universitetinin elmi işlər üzrə prorektoru doktor Həmidzadə Olumi Yəzdi deyib ki, 15-ci maddənin etnik dilin tədrisi sahəsində verdiyi hüquqdan istifadə olunmayıb, kaş ki, farşlar da bir etnik dil biləyidilər. Əsas qanun millətyarata və milləti vahid etmək potensialına malikdir və belə də olacaq. Mərkəz Vəkillər Cəmiyyətinin sədr müavini doktor Əbdüləsəmad Zəhid Paşa isə heç ne deməyib və bir şer oxuyub.

İran radiosunun müdürü və irşad nazirinin keçmiş müavini olmuş doktor Mehəmməd Cəfər Məhəmmədzadə bildirib ki, İran polilinqvistik və polietnik cəmiyyətdir və dünyada başqa belə hal yoxdur. İranın varlığı, ərazi bütövülüyü etnosların vəhdətindən asılıdır: "Fars dilindən başqa, bütün məhəlli dillər sıradan çıxacaqdır, cünti yazı dili, qaydaları yoxdur və ümum tərəfindən qəbul edilmir. Hazırda gərək fars dilini iranlıya sənim bilək. Yaxın Şərqdə problemləri fars dilinin vasitəsi ilə həll etmək olar, fars dili indi o seviyyədədir". İranın tanınmış hüquqşunası, doktor Seyid Məhəmməd Haşimi "Insanlar milli, etnik və təyfa kimlikləri ilə bir-biriň yanında ölkə yaradırlar".

Diger çıxışlardan İranın rəsmi dil siyaseti üçün səciyyəvi mülahizələrə nəzer salaq:

Doktor Seyid Məhəmməd Rezayi: "Birinci nəticə odur ki, qeyri-rəsmi

mətnlərde yerli dilə qadağan yoxdur, amma 15-ci maddədə qanun yol vermir ki, yerli dil məktəbde tədris olunsun, ancaq ədəbiyyatın tədrisine icazə var".

Doktor Əttaullah Əbdi: "Bizdə məhəlli dilde tədris edə biləcək kadr yoxdur, etnosların tələblərinin sonu görünür".

Doktor Həbibulla Fazili: "Dünya-də vahid dil siyaseti yoxdur".

Doktor Mehdi Hodavənd: "Dövlət yalnız məhdud, ədəbiyyat sahəsində ana dilin tədrisine mane olmur, deməli, 15-ci maddəye görə, ana dili qalan sahələrdə qadağandır".

Doktor Behməni Qacar: "Olmaz bir regionu bir dille ayırasan".

Salar Səfəddini (təbrizli, qatı türk düşməni, milli satqın): "Qanun ana dilin tədrisine icazə vermir, düz edir".

Doktor Faez Dinpərstə: "Yerli məktəbələrdə yerli dillər tədris olunur, dövlət cavab vermelidir, nə edir?"

Dəştbanı: "Fars dili bir etnosun dili olmayıb, padşahların dili idi və emr etdilər ki, hamı bu dilde danişin. Xorasanda yayıldı, sonra oradan başqa yerlərə yayıldı. "Bürhanə qate" izahlı lügətində deyilir ki, fars dili öz-özünə rəsmi dil olub. İran Türk və ərəblər öz dilini qəbul etdiirdiyi kimi, qalanlara da qəbul etdirəcək".

Rza Kədxudazada: "15-ci maddə ana dilin tədrisine icazə vermir, seçki zamanı ortaya çıxır, tədbir görləməlidir".

Doktor Paseban: "Vaxt keçdikcə etnosentrillərin təhlükəsinə, kimliyin saxtalasdırılmasına, kimlik və tarixin inkar edilməsinə yaxınlaşdır. Bu təhlükə inqilabla başlanıb və güclənir. Bir qrup dindarlıq bayrağı ile millətçilik məqsədlərinin ardınca gedir və hökumət də nüfuz edir. İran dövləti İran tarixinin tarac olmasına laqeyd olub. İran heç vaxt daxilden bölmənib, millətçilərin səyləri nəticə verməyəcək, təessüf ki, İrşadın lisensiyesi ile yüzlərlə qəzet və jurnal İran əleyhine yazilar yayır".

Sonda Nikbəxt yenidən danişaraq deyib: "Qətnamə yayılıcaq, Nəzarət şurası müyyən etməlidir ki, Əsas qanuna zidd danişan deputatin deputat səlahiyyəti varmı?".

Bütün bu deyilənlər İran fars rejiminin milli dillərə düşmən münasibətini açıq sərgiləyir. Yəni İran fars dövlətidir, onun bir dili olmalıdır - bu də fars dilidir. Əlavə şərhə ehtiyac var mı?!

Vidadi MUSTAFAYEV
AMEA-nın Şərqi Regional Elmi Mərkəzinin
şöbə müdürü, professor

MBBİ-nin əməkdaşları İzmir Yüksək Texnologiyalar Institutunda səfərdə olublar

Molekulyar Biologiya və Bioteknologiyalar İnstitutunun Bioadaptasiya laboratoriyanın aparıcı elmi işçisi, b.ü.f.d., dos. Nərgiz Sultanova və Genomun quruluşu və ekspressiyası laboratoriyanın aparıcı elmi işçisi, b.ü.f.d., dos. Səadət Xudaverdiyeva Türkiyənin İzmir Yüksək Texnologiyalar Institutunun (İYTE) "Plant Science and Technology Application and Research Center" tədqiqat mərkəzində elmi ezamiyyədə olub və tədqiqat mərkəzinin laboratoriyalardakı bir sıra müasir cihazların iş prinsiplərinə yiyələnilər.

Səfər çərçivəsində İYTE-nin rektor köməkçisi, prof. Dr. Alper Baba, Fənn fakültəsinin dekanı, prof. Dr. Bünyamin Akgül, Molekulyar biologiya və genetika şöbəsinin aparıcı

elmi işçisi Dr. Asena Akköse Baytar ilə görüşərək MBBİ ilə İYTE arasında kadr hazırlığı və birgə əməkdaşlıq əlaqələrini müzakirə ediblər.

Baş redaktor: Ağahüseyin Şükürov

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev, İrade Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev, İsmayıllı Hacıyev, Fuad Əliyev

ELAN

"Horizon Avropa" Proqramı üzrə layihələrin hazırlanması üçün təlimlər keçiriləcək

Avropa Komissiyası (AK) Avropa İttifaqı və Azərbaycan arasında Tədqiqat və İnnovasiya Əməkdaşlığına Dəstək, Azərbaycan tədqiqatçılarının, dövlət və özəl sektorlardan olan mütəxəssislerin "Horizon Avropa" Proqramında uğurlu iştirakının təmin edilməsi istiqamətində fəaliyyətini davam etdirir. Bu məqsədə, AK-nın ekspertlərinin iştirakı ilə layihələrin hazırlanması üzrə təlimlərin keçirilməsi, həmçinin fərdi məsləhətlərin təşkil edilməsi nəzərdə tutulub.

Layihələrin hazırlanması üzrə 3 günlük təlim "Horizon Avropa" Proqramının 2023-2024-cü illər üzrə nəzərdə tutulmuş çağırışlarına yüksək keyfiyyətli və rəqabətədəvamlı layihə təkliflərinin hazırlanması üçün Azərbaycandan olan tədqiqatçılar və innovatorlara köməklik göstərilməsinə yönəldilib. Ekspert məsləhətlərinin təşkilinin məqsədi isə konkret layihə təkliflərinə fərdi dəstəyin göstərilməsidir.

Təlimlər 6-10 fevral 2023-cü il tarixlərində Bakıda keçiriləcəkdir.

Təlimlərdə iştirak etmək istəyənlər <https://horizoneuropeazerbaijan.service-facility.eu/> saytında qeydiyyatdan keçməlidirlər.

Əlavə məlumat üçün AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının Beynəlxalq əlaqələr və xaricdə elmi tədqiqatların (təhsilin) təşkil şöbəsinə müraciət edilə bilər.

Telefon: (+994 12) 492 34 46;
Email: hh.esmal@hotmail.com

MÜSABIQƏ

Şərqi Regional Elmi Mərkəzinin

əməkdaşları tərəfindən
sel və daşqınların səbəbləri araşdırılır

Şəkidə baş verən sel və daşqınların səbəblərinin öyrənilməsi və araşdırılması məqsədilə AMEA-nın Şərqi Regional Elmi Mərkəzinin Ekoloji coğrafiya şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən ərazidən keçən dağ çaylarında ekoloji və geoloji monitoringlər aparılır, torpaq və bitki örtüyü müayinə olunur.

Bu barədə Şərqi Regional Elmi Mərkəzinin Ekoloji coğrafiya şöbəsinin müdürü Yusif Rəhimov məlumat verib. O bildirib ki, regiondakı selli çaylardan daha çox öyrəniləni Kiş çayıdır. Bu çayın sel təhlükəli Qaynar, Damarçın və Çuxadurmazı qolları, eləcə də regionun su balansının formalaslaşmasında önemli rolü olan Mazımcayı, Balakəncayı, Katexçayı, Talaçayı, Kürmükçayı, Şinçayı, Daşığlıçayı və Dəmiraparan çayları üzərində mütəmadi olaraq monitoringlər aparılır.

Yusif Rəhimov qeyd edib ki, Böyük Qafqazın cənub yamacında sel hadisələrinin xronologiyası və tehlili göstərir ki, Azərbaycanda sel hadisələri sönür, eksinə, son illarda onların təbii güclənmə və daha tez-tez təkrarlanma prosesi gedir. Bu misal olaraq, 2016-ci ilin iyulunda Kiş çayında, 2018-ci ilin iyundan Turyançayda, 2019-cu ilin aprelində Mazımcayı, 2021-ci ilin iyundan Kiş çayının Dulusca qolunda, həmin ilin sentyabrında Balakən, Katex, Mazım, Müxax və Tala çaylarında baş vermiş sel hadisələrini göstərmək olar. Sel nəticəsində iki nəfər həyatını itirib, müasir dəmir-beton konstruksiyalarla inşa edilmiş Kiş köpüsü tamamilə daşılıb, çay yataqları külli miqdarda getirmə materialları ilə dolub.

"Hazırda Regional Elmi Mərkəzin Ekoloji coğrafiya şöbəsi sellərin öyrənilməsi, onlara qarşı mübarizənin fiziki-coğrafi istiqamətlərinin geniş işləndirilməsi, bu problemin mühəndis həllinin mümkün qədər yeni aspektlərdə işlənməsi, eyni zamanda regionun ekosisteminin və ekoturizm potensialının öyrənilməsi istiqamətində elmi-tədqiqat işlərini davam etdirir", - deyə şöbə müdürü bildirib.

Onun sözlərinə görə, inşiyadək aparılan tədqiqatlar nəticəsində sellərin formalaslaşmasında xüsusiyyəti, ərazilərin sel təhlükəsizliyinin təsərrüfat baxımından qiymətləndirilməsi kimi vacib məsələlərə aydınlıq getirilib, ayrı-ayrı çay hövzələrinin fiziki-coğrafi xüsusiyyətləndən asılı olaraq, sellərə qarşı mübarizə tədbirləri işlənilib.

Yusif Rəhimov əlavə edib ki, belə tədbirlərin həyata keçirilməsi bir tərəfdən sel təhlükəsi altında qalan yaşayış məntəqələrini, məsələləri və əkin sahələrini seldən xilas edir, digər tərəfdən isə suyun yüksək enerjisindən istifadə edərək, yerli əhəmiyyətli kiçik su elektrik stansiyalarının tikilməsinə imkanlar yaradır.

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Qəzet "Elm" qəzetinin redaksiyasında yığılır və "CBS" nəşriyyatında çap olunur.

Tiraj: 2000

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 3 (1357)

Четверг, 19 января 2023 года

Сила в науке...

Низами Гянджеви

ЕЛМ

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

Газета выходит с 1984 года

История, написанная кровью

Осмыслия и осознавая тончайшие нюансы и детали пережитого 20 января

20 января 1990 года - трагический день в истории Азербайджана. Но это и День, когда народ продемонстрировал всему миру свой героизм, самоотверженность и отвагу. 20 января - одна из самых скорбных дат в истории нашей республики, когда было совершено преступление, юридически квалифицируемое как геноцид и государственный терроризм.

Предательский удар был нанесен азербайджанскому народу в ночь с 19 на 20 января. В столице Азербайджана разыгралась страшная трагедия, которая навсегда обозначится в истории как "Черный январь". Части советской армии ворвались в Баку, заливая кровью все на своем пути. Результат - более ста семидесяти погибших, несколько сот раненых и пропавших без вести. Всполохи взрывов и огня отовсюду, сеющая смерть дробь автоматов.

Предательский удар

В глазах бакинцев - непонимание, неверие в происходящее. Гейдар Алиев тогда, уже будучи в отставке, выступил в азербайджанском представительстве в Москве с резким осуждением политики союзного руководства в Азербайджане.

Более тридцати лет минуло с тех пор, а мы не перестаем задаваться вопросом: как это могло произойти? Коммунистическим режимом нарушены основные положения Пакта о правах человека 1966 года, Хельсинского заключительного акта 1975 года, Гаагских конференций 1899 и 1907 годов, Женевской конвенции 1949 года и, наконец, Конвенции 1948 года о запрещении геноцида и наказании за него, которые предусматривают запрет на использование вооруженных сил против

мирных жителей с применением карательных мер. Впрочем, аналогичные события, только в гораздо меньших масштабах, произошли ранее в Алматы, Тбилиси, Душанбе, Вильнюсе и Риге, где жертвами военной агрессии коммунистического режима также стали мирные люди. Правда, число жертв в Баку не имеет аналогов. Имена преступников общеизвестны, и нет оправдания ни тем, кто отдавал приказ стрелять в безоружных азербайджанских граждан, ни тем, кто педантично выполнял его.

Скорбная дата

Воспоминания о 20 января 1990 года не имеют срока давности - они вызывают однозначную боль, но, размышляя об этой скорбной дате, мы с каждым годом становимся мудрее, осмысливая и осознавая тончайшие нюансы и детали пережитого, во многом определившего направление и развитие нашей последующей истории. "Черный январь" явился логическим результатом великодержавной политики СССР на Кавказе. На то время позиция Кремля заключалась в молчаливой реакции на этническую чистку и геноцид азербайджанцев Карабаха и других регионов Кавказа (в первую очередь Армении), фактическом поощрении (при формальном двусмысленном осуждении) процесса аннексии азербайджанских территорий, затягивания переговорного процесса и закрепления оккупированного армянами статус-кво в НКАО.

В Азербайджанской Республике с особой остротой вспыхнули назревавшие в так называемые перестроенные годы общественные противоречия и конфликты, развивающиеся

на пике народного недовольства сложившейся исторической ситуацией, когда, согласно официальной статистике, более 40% граждан Азербайджана находились за чертой бедности.

Чрезвычайное положение

Как следствие - республика в период 80-х-начала 90-х годов представляла собой настоящий котел политических противоречий. Все крепче затягивался узел "перестроенной" политики М. Горбачева в СССР, нагорно-карабахского противостояния с Арменией.

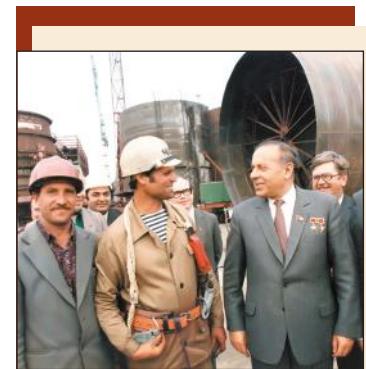
Январская акция 1990 года проводилась в жизнь поэтапно: в Баку осуществлялись провокации, приведшие к погромам, под предлогом разоружения населения в преддверии 20 января изымалось оружие даже у сотрудников милиции. В городе было неспокойно, у здания ЦК проходили бессрочные митинги. 15 января 1990 года Горбачев подписал указ Президиума Верховного Совета СССР "Об объявлении чрезвычайного положения в Нагорно-Карабахской Автономной области и некоторых других районах", в ходе реализации которого был допущен ряд серьезных нарушений Конституции Азербайджана, наших суверенных прав и общечеловеческих гуманных ценностей. Объявленное 15 января на части территории Азербайджана чрезвычайное положение, однако, не распространялось на Баку, и было введено в столице лишь в ночь с 19 на 20 января. Однако поскольку телевизор после взрыва блока питания на телевизионной станции был отключен еще в 19.30, жители города не знали, что происходит. Большинство бакинцев узнали о введении чрезвычайного положения лишь утром - из объявления по радио и листовок, разбрасываемых с вертолетов, когда было уже слишком поздно.

Карательный десант

Так что принятие указа Президиума Верховного Совета СССР "О введении чрезвычайного положения в г. Баку" в нарушение пункта 14 статьи 119 Конституции СССР и статьи 71 Конституции Азербайджанской ССР, обнародование его после фактического введения чрезвычайного положения и пролития крови сотен мирных жителей, является свидетельством того, что данная военная и политическая акция являлась заранее спланированным преступлением против азербайджанского народа, совершенным руководством КПСС, советского государства и лично М. Горбачевым.

По утверждению комиссии по расследованию событий Верховного Совета Азербайджанской ССР, трагедия 20 Января "была сознательно спланирована и цинично осуществлена как карательная акция и имела цель дать наглядный урок устрашения движениям за независимость в Азербайджане и других республиках Советского Союза". Следственной комиссией было установлено, что резервисты и личный состав частей численностью в более 11,5 тысячи человек, входившие в город, подвергались особой психологической обработке, им сообщались ложные сведения о значительном количестве снайперов и автоматчиков Народного фронта, размещенных вокруг казарм и на крыши домов, готовых встретить войска массированным автоматным и пулеметным огнем.

Таким образом, личный состав ждал яростного огневого сопротивления и по существу был психологически подготовлен к проявлению жесткого отпора. Бакинская бухта и подходы к ней были блокированы кораблями и катерами Каспийской военной флотилии.

Стальная воля
Гейдара Алиева

стр. 10 ⇨

Великому
лидеру
посвящается

стр. 10 ⇨

В свете
современных
вызовов

стр. 11 ⇨

Рассчитать
возможность
локализации

стр. 12 ⇨

Стальная воля Гейдара Алиева

Великому лидеру принадлежит исключительная роль в возрождении и развитии химической и нефтехимической промышленности Азербайджана

Последняя полувековая история Азербайджана тесно связана с именем великого лидера Гейдара Алиева. Гениальность политика, обладающего высокой эрудицией, глубоким умом, мудрой прозорливостью и богатым опытом, сыграла огромную роль в развитии экономики Азербайджана в целом, и в том числе, - в химической промышленности, производящей сотни видов продукции.

С первых лет своего руководства Азербайджаном в 1969 году Гейдар Алиев уделял особое внимание развитию нефтехимической промышленности, имеющей особое значение для экономики страны: в те годы значительно ускорилось развитие химической промышленности Сумгайыта, создание новых химических предприятий, модернизация действующих производств. На заводе синтетического каучука были введены в эксплуатацию аппараты для производства полиэтилена высокого давления, бутилкаучука, бутилстирольного латекса. Именно реконструкция цеха по производству высококачественного каучука позволила оснастить Бакинский шинный завод местным сырьем.

С учетом потребностей экономики

Сумгайтский завод моющих средств (впоследствии Завод бытовой химии), построенный для удовлетворения бытовых нужд населения, увеличил свои производственные мощности в четыре раза за счет ввода в эксплуатацию нового цеха на базе современных технологий.

Реконструкция, проведенная на другом сумгайтском заводе - суперфосфатном - и ввод в эксплуатацию в 1975 году нового цеха за счет импортного оборудования позволили увеличить мощность производства серной кислоты до 450 000 тонн в год. В 1980-83 гг., учитывая потребности сельского хозяйства страны, здесь был введен в эксплуатацию также новый комплекс по производству гранулированного суперфосфатного удобрения.

Руководитель республики ставил перед союзным руководством вопросы эффективного решения по совершенствованию химической и нефтехимической структур Азербайджана, созданию новых предприятий на основе современных и безотходных технологий вместо устаревших производственных площадей. Благодаря такой дальновидной политике и мудрому руководству, реконструкция сумгайтских промышленных и химических предприятий, основанных на современных технологиях, позволила более чем вдвое увеличить производство многих продуктов, в том числе, каучука, синтетических смол, минеральных удобрений, пластиковых масс и бытовой химии.

Политические и социальные процессы, происходившие в 90-е годы прошлого века, распад СССР, обретение независимости

союзными республиками, нарушение экономических отношений, вызвавшее застой в экономике, физическая и моральная изношенность существующих на тот момент технологий, а также события, связанные с Карабахом, привели к постепенной деградации химической промышленности.

В такой ситуации, после избрания Гейдара Алиева Президентом Азербайджанской Республики, пришедшего к власти во второй раз по призыву народа в 1993 году для вывода страны из очень серьезного кризиса, и было начато осуществление необходимых мер по решению политических и экономических проблем.

Благодаря гениальной инициативе

Новые исторические реалии выдвинули на передний план создание новых предприятий и производств по выпуску необходимой низкоэнергомкой, конкурентоспособной, экологически безопасной продукции на основе отечественного сырья. С другой стороны, многие проблемы, доставшиеся в наследство от СССР, в том числе и то, что производство оборонно-стратегической продукции в Азербайджане намеренно не планировалось, в результате чего производство азотной кислоты, полиэтилена низкого давления, полипропилена, полистирола, полиамида и других продуктов в республике не производилось, создавало серьезные трудности. Поэтому внедрение передовых технологий, являющихся основными направлениями развития химической промышленности, открытие новых перерабатывающих предприятий химической продукции, организация производства товаров, пользующихся большим спросом в стране, за счет местного сырья, и другие проблемы ждали своего решения.

В такой ситуации неоспоримым фактом является то, что благодаря гениальной

инициативе, высокой репутации и настойчивости Гейдара Алиева, нефтяной контракт под названием "Контракт века", заключенный 20 сентября 1994 года со многими крупными нефтяными компаниями мира, сыграл важную роль в политической и экономической независимости Азербайджана. Благодаря стальной воле Гейдара Алиева это соглашение сыграло исключительную роль в возрождении и развитии химической и нефтехимической промышленности республики, а также народного хозяйства в целом.

В период, когда химическая и нефтехимическая промышленность переживали кризис сырья и энергии и нуждались в инновациях и кардинальных изменениях, особенно учитывая потребность в надежном энергоснабжении, великому лидеру удалось во время своего визита в Японию в 1998 году приобрести парогенераторный комплекс стоимостью 95 миллионов долларов, который с благословления общегосударственного лидера был запущен в 2001 году. Этот агрегат, обладающий высокими технико-экономическими показателями, обеспечивал бесперебойную работу химических предприятий республики, снабжая их теплом и частично электроэнергией - это позволило снизить себестоимость многих видов продукции.

Сегодня для достижения технического прогресса во всех областях экономики, и в том числе, - в химической промышленности, Президент Азербайджана Ильхам Алиев успешно продолжает экономическую политику Гейдара Алиева - государственного деятеля мирового уровня: в стране в настоящее время производятся различные брендовые и качественные химические продукты - пропилен, полиэтилен, пиролизная смола, пропиленоксид, изопропиловый спирт, пропиленгликоль, полимеры, каустическая сода, хлор, серная кислота и др.

В перспективе - хорошая тенденция

Кроме того, в 2010 году распоряжением главы государства производственное объединение "Азерхимъ", в состав которого входят несколько структур - Этилен-пропиленовый завод, заводы поверхностно-активных веществ, органического синтеза и другие предприятия, было передано в подчинение Государственной нефтяной компании страны (ГНКАР). А созданный в 2011 году Сумгайтский химический промышленный парк стал важной вехой в реализации масштабных проектов в области химии и нефтехимии. Были предприняты важные шаги и по созданию добавленной стоимости за счет вовлечения выпускаемой продукции в глубокую химическую переработку.

В 2013 году был введен в эксплуатацию Завод по производству метанола - предприятие, столкнувшееся с некоторыми проблемами, после включения в состав SOCAR зарубежной на полную мощность, и уже в 2019 и 2020 гг. реализация продукции на нем составила 400 000 и 479 000 тонн соответственно, 96-97% производимого метанола марки "А" чистотой 99,9% было направлено на внешние рынки.

Еще одно предприятие SOCAR - Завод карбамида, строительство которого началось в начале 2014 года - было введено в эксплуатацию в 2019 году: состоящий из мощностей по производству аммиака, жидкого и гранулированного карбамида, он использует природный газ в качестве основного сырья для производства азотных удобрений. Суточная производственная мощность его составляет 1200 тонн аммиака и 2000 тонн гранулированного карбамида. Являясь одним из крупнейших проектов, реализуемых в стране в нефтехимическом секторе, до 70% производимой продукции его предназначено на экспорт.

Одним из важнейших проектов нефтехимической отрасли страны по своему типу и масштабу признана компания SOCAR Polymer, в состав которой входят заводы по производству полипропилена и полиэтилена высокой плотности, введенные в эксплуатацию в 2018-2019 годах. Компания, имеющая годовую производственную мощность 184 000 тонн полипропилена и 120 000 тонн полиэтилена высокой плотности, снабжает сырьем Сумгайтский химический промышленный парк и другие химические предприятия страны, а также экспортит нефтехимическую продукцию в зарубежные страны.

Благодаря мерам, предпринятым Президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым по обеспечению экономического роста страны, производство различной химической продукции в январе-феврале 2022 года увеличилось на 44-125% по сравнению с соответствующим периодом прошлого года. И это дает нам основание утверждать, что перспективе эта тенденция проявится на более высоком уровне.

**Дильгам ТАГИЕВ,
вице-президент НАНА академик**

Великому лидеру посвящается

В Институте химии присадок имени академика Али Гулиева Министерства науки и образования планируется проведение ряда мероприятий в связи с реализацией Плана мероприятий по объявлению 2023 года Годом Гейдара Алиева.

По словам исполнительного директора института доктора химических наук Афсаны Суджаева, в первую очередь в мае этого

года состоится научно-практическая конференция на тему "Роль Гейдара Алиева в развитии нефтеперерабатывающей и нефтяной промышленности". 100-летию со дня рождения общенационального лидера также будут посвящены конкурсы для молодых учеников и специалистов на лучший научный доклад и лучшую научную статью.

Кроме того, в апреле для учащихся образовательных школ планируется организовать конкурс знаний "Думай о химии логически", в рамках которого предусмотрены занимательные опыты и День открытых дверей".

А одним из основных мероприятий, как отметил исполнительный директор, которое планируется провести в Институте химии присадок, станут интервью в азербайджанской прессе ведущих ученых института на тему "Гейдар Алиев и азербайджанская наука", а также подготовка публикаций авторских статей.

Гейдар Алиев и Гусейн Джавид

Календари, которые ежегодно готовятся и издаются Домом-музеем Гусейна Джавида НАНА, на этот раз посвящены 100-летию со дня рождения великого лидера Гейдара Алиева и Туран Джавид, дочери великого азербайджанского поэта и драматурга Гусейна Джавида.

Родившаяся 2 октября 1923 года в семье великого поэта, Туран ханым была последней представительницей рода Джавидов. Взявшись на себя великую миссию по сохранению наследия бессмертного поэта и передаче его будущим поколениям, она с честью выполнила эту задачу и увековечила память семьи Джавидов.

В календаре указаны знаменательные дни 2023 года, а также историческая роль в жизни Джавидов, которую сыграл общенациональный лидер Гейдар Алиев. Одна из них - сооружение гробницы и памятника

Гусейну Джавиду в Нахчivanе, а также возвращение на родину оригинальной версии его сборника.

Кроме того, страницы календаря содержат информацию о жизни и творчестве великого поэта и драматурга Гусейна Джавида, различные фотографии каждого члена семьи, отрывки из произведений гениально-го поэта.

В свете современных вызовов

НАНА делает ставку на интенсификацию научных исследований в регионах

Одно из последних заседаний Президиума НАНА руководство главного научного ведомства страны решило сделать выездным. Оно состоялось в Лянкяране, где проходило обсуждение годового отчета регионального научного центра (филиала академии).

Выездное мероприятие отличалось от всех предыдущих - кроме членов президиума (академики Ариф Гашимов, Ибрагим Гулиев, Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева), в нем участвовали и члены научного и образовательного сообщества Лянкяранского района, а также представители ведущих средств массовой информации.

Первым делом участники мероприятия отдали дань памяти общенациональному лидеру Азербайджана Гейдару Алиеву, возложив цветы к его памятнику. Затем алые гвоздики легли перед барельефом шехида второй Карабахской войны, сотрудника регионального научного центра Махсуга Багирзаде.

Еще одна научная библиотека

Открывший заседание президент НАНА отметил, что отчет о деятельности регионального филиала за прошлый год совпал со знаменательной датой - объявлением Президентом Азербайджана Ильхамом Алиевым 2023 года Годом Гейдара Алиева, и это накладывает на сотрудников Академии наук, в том числе, и на учених региональных филиалов, новые цели и задачи, а именно - расширение деятельности по увеличению количества и качества мероприятий, посвященных знаменательному году.

Затем академик Габиббейли от имени коллектива НАНА выразил глубокую признательность главе государства за повышение ежемесячной заработной платы и стипендий сотрудникам, пенсионерам, ученым, докторантам и магистрантам, что, безусловно, является еще одним практическим выражением последовательной заботы государства о нашей науке. "Задачи, поставленные перед нами на основании призывов нашего Президента, реализуются во всех научно-исследовательских учреждениях академии", - заявил президент НАНА, и, касаясь важности сосредоточения главного внимания на идее азербайджанства при проведении научно-исследовательских работ, проводимых в Лянкяранском центре, охарактеризовал основные этапы исследований, проводимых в регионе в последние годы, отметил важность определения новых научных направлений в свете современных вызовов.

Особое значение, по мнению академика Габиббейли, имеет накопление научного опыта исследований в сферах национальной политики, патриотизма, мультикультурализма, геронтологии, а также расширение деятельности таких научных направлений, как фольклор, этнография, археология, чаеводство, рисоводство, выведение новых сортов цитрусовых и т.д. "Ряд масштабных исследовательских работ сотрудников Лянкяранского центра по азербайджановедению будет включен в издательский

план НАНА на нынешний год. Кроме того, здесь будет создана научная библиотека - за счет внутренних возможностей в новую структуру уже включена должность библиотекаря", - отметил глава НАНА и подарил центру первые экземпляры книг.

Вопросы расширения исследований в области геронтологии были вынесены на обсуждение отдельно: известно, что к региону с высоким индексом долголетия у нас относится именно Лянкяранский район, где, согласно официальной статистике, более пятидесяти человек перешагнули столетний рубеж. Известно, что проблема старения населения актуальна и для Азербайджана, и согласно статистическим данным, у нас растет количество людей старше 65 лет, что естественным образом ставит вопрос о необходимости разработки и реализации соответствующих государственных программ, нацеленных на улучшение качества жизни, активное долгожительство, в том числе - профилактику и лечение возрастных заболеваний посредством использования современных технологий.

Расширяя масштаб работы

"Именно поэтому перед Обществом геронтологов Азербайджана, которое было создано при поддержке руководства НАНА и медицинской общественности страны несколько лет назад, стоят важные задачи", - резюмировал академик Габиббейли.

Одним из основных вопросов заседания, который собственно и стал поводом для выездного совещания, стал отчет о деятельности Лянкяранского регионального научного центра НАНА за 2022 год. Доклад представил генеральный директор центра

Задачи, поставленные перед учеными, реализуются во всех научно-исследовательских учреждениях Национальной академии наук Азербайджана

доктор сельскохозяйственных наук, профессор Фарман Гулиев, особо отметивший, что внимание Президента Ильхама Алиева к сельскохозяйственному сектору в последние годы, его указы о развитии чаеводства и цитрусоводства, принятые в этой сфере госпрограммы направлены на ее интенсивное развитие. "В основе деятельности наших учених, - поделился профессор Гулиев, - лежат государственные программы социально-экономического развития регионов Азербайджана на 2019-2023 годы, а также развития чаеводства, цитрусоводства и рисоводства".

В прошлом году, продолжил далее генеральный директор центра, научные сотрудники возглавляемой им структуры еще больше расширили масштабы научно-исследовательской работы, а именно - провели сбор сортов чайных, цитрусовых и субтропических растений в двух районах Южной зоны - Лянкяранском и Астаринском, в настоящее

время проводится масштабная работа по их защите, в результате многолетних обширных научных поисков были получены результаты исследований чая, цитрусовых растений, доказано высокое качество субтропических плодовых и технических культур и их роль в увеличении качественных экономических показателей.

За последние годы проведены исследовательские работы, в ходе которых было собрано более 50 сортов и форм чайного растения, проведены сравнительные испытания на экспериментальной коллекционной плантации Лянкяранского чайного отделения. Кроме того, после изучения морфологических, биологических, урожайных и качественных показателей чайных кустов были закуплены чилинги этих кустов и размножены вегетативным способом, в экспериментальной области тщательно изучены клоновые исследования.

Таким образом, в результате совместной научно-исследовательской работы на экспериментальной площадке Лянкяранского чайного филиала над различными формами и клонами чая, созданными классическими и селекционными методами, четыре новых сорта - "Фарманчай", "Лянкяран", "Хазар" и "Фарманчай розовый" - успешно прошли сортоиспытания и внесены в Государственный реестр.

Лянкяранский Мейер и карлик тезетиша

Также в результате совместной деятельности в ходе научных исследований на цитрусовых были получены новые сорта лимонов и мандаринов - лянкяранский Мейер (мейер агиччак) и новый сорт мандаринов - карлик тезетиша, которые отличаются высокой урожайностью, устойчивостью к морозам, болезням и вредителям. А новые сорта лимона и мандарина, обладающие высокой урожайностью, были приняты для испытаний Агентством аграрных услуг (АГА) при Минсельхозе.

Успешным результатом двустороннего сотрудничества в последнее время специалисты центра называют и научно-исследовательские работы по новому для региона тропико-субтропическому растению - псидиум гуайаве. Это чудо-растение, целебные свойства которого были доказаны научно, было интродуцировано профессором Фарманом Гулиевым из Мазандарана (Иранская Исламская Республика) с целью определить возможности его выращивания в открытом грунте зимой, либо под синтетическим покрытием.

По словам профессора Гулиева, многолетние опыты показывают, что в условиях Лянкярано-Астаринского субтропического региона растение псидиум гуайава нормально растет и развивается, более того - обладает высокой урожайностью. Так, в 2020 году два новых сорта гуайавы (желтый и красный) были представлены на сортоиспытание.

Кроме того, предусмотрено создание агентства по развитию декоративного садоводства как внутри страны, так и за ее пределами. Цель новой структуры - популяризация богатой флоры Южного региона страны, которая знаменита во всем мире реликтовыми и эндемичными растениями, занесенными в Красную книгу Азербайджана - шелковой акацией, железным деревом, каштановым дубом и рядом древесно-кустарниковых видов.

В завершение мероприятия академик Иса Габиббейли вручил Почетную грамоту профессору Фарману Гулиеву - за заслуги перед отечественной наукой и по случаю его 85-летнего юбилея.

Завершилось выездное заседание Президиума НАНА посещением изнакомством с экспериментальным участком центра и обсуждением вопросов по дальнейшему расширению его возможностей - в частности, воспроизведству новых эндемичных сортов, выращиваемых в полевых условиях.

Обсуждены возможности сотрудничества

Ведущие научные сотрудники Института молекулярной биологии и биотехнологий (МББИ) Министерства науки и образования - доктора философии по биологии, доценты Наргиз Султанова (лаборатория биоадаптации) и Саадет Худавердиева (лаборатория структуры и экспрессии генома) находились в научной командировке в Эгейском университете Турции.

В ходе визита азербайджанские ученые ознакомились с лабораториями института, принципом работы находящихся там приборов и оборудования. В то же время состоялась их онлайн-встреча с деканом факультета естественных наук профессором Динчером Аязом с целью дальнейшего сотрудничества между двумя структурами, подготовки двусторонних научно-исследовательских проектов, обмена опытом и т.д.

Во время встречи также широко обсуждались такие вопросы, как подготовка первоначальной версии протокола о сотрудничестве между МББИ и Эгейским университетом, создание рабочих групп по актуальным направлениям научных исследований.

Зачем ученым Web of Science?

Заведующий отделом международных отношений Института дендрологии Министерства науки и образования Рашад Халилов организовал просветительский семинар "Зачем ученым нужен Web of Science?" в университете Одлар Юрду. В мероприятии приняли участие профессорско-преподавательский и студенческий состав университета.

Спикер проинформировал участников семинара о правилах использования Web of Science, крупнейшей в мире научно-исследовательской платформы, входящей в базу данных Clarivate Analytics.

Отметим, что база данных Web of Science находится под управлением Clarivate Analytics с 2016 года, эта платформа объединяет научные публикации, отражающие информацию по естественным, техническим, социальным и гуманитарным наукам. Журналы, индексируемые в Web of Science, имеют высокий статус и влияние в мировом научном сообществе.

Выступление ученого в формате видео, представленное спикером, содержало информацию для облегчения использования базы данных Web of Science сотрудниками Университета Одлар Юрду. На семинаре участников ознакомили и с размещением статей и журналов в базе, использованием системы поиска и т.д.

В завершение работы мероприятия были проведены дискуссии по актуальным темам и даны ответы на вопросы, адресованные спикеру.

Рассчитать возможность локализации

Совместная работа ученых и экспертов помогает определить проблемы, последствия и риски катастроф

В международном форуме "Межведомственная координация и аварийное планирование для создания систем раннего предупреждения", который состоялся на днях в Holiday Inn Baku и был организован Европейским Союзом, приняли участие сразу несколько структур, в том числе, - и научных.

Наряду с сотрудниками азербайджанских учреждений - министерств чрезвычайных ситуаций, внутренних дел, здравоохранения, экологии и природных ресурсов, ТЭВИВ, Общества красного полумесяца, Института географии имени академика Гасана Алиева (ИГ) Министерства науки и образования, в семинаре участвовали и эксперты Агентства гражданской обороны Швеции, Международного центра мониторинга окружающей среды Италии и Общества красного креста.

О совместной работе по координации и аварийному планированию для создания систем раннего предупреждения, а также о научных исследованиях стихийных бедствий читателям нашей газеты рассказывает исполнительный директор и заведующий отделом туризма и рекреационной географии ИГ доктор философии по географии, доцент Заур Имран.

- Основная цель семинара ясна уже из самого названия мероприятия.

- Совершенно верно - обеспечение полной интеграции подходов раннего предупреждения и межведомственных совместных действий для национального и местного планирования чрезвычайных ситуаций и гибких мер реагирования гражданской обороны, а также обмен опытом по эффективным системам раннего предупреждения.

В рамках форума мы прослушали доклады "Создание эффективных и действенных систем раннего предупреждения", "Разработка национальной программы по управлению рисками", "Модели прогнозирования лесных пожаров".

- Это новый проект Евросоюза, или вы уже работали с этими партнерами?

- С европейскими партнерами мы работаем с прошлого года. К примеру, на последнем таком семинаре ("Разработка региональных рекомендаций по оценке риска бедствий"), состоявшемся в рамках евросоюзской программы PPRDEsat3, который проходил в начале 2022 года в Тбилиси, мы обсуждали предложенные ими модели, по которым рассчитывали стихийные бедствия, которые могут произойти, а также возможность их локализации: они изучают все природные и антропогенные факторы, способные влиять на стихийные бедствия, затем собирают всю информацию в карты, составляют методики, по которым, собственно, и можно локализовать территорию бедствия.

- Стихийное бедствие, как известно, наносит колоссальный ущерб экономике. Что вы можете сказать о нашей стране? Какие территории у нас самые опасные?

- Если разделить Азербайджан на зоны стихийных бедствий, ученые выделяют условно пять-шесть территорий. Это Большой Кавказ с его оползнями-обвалами-горными лавинами и землетрясениями (самые сильные из которых, магнитудой 6,7 произошли в 2012 году в Загатала и Балакене), Аранская зона с наводнениями (в основном ливневые дожди, провоцирующие подъем уровня грунтовых вод и разливы главных рек Арана - Куры и Араза).

Здесь еще помнят 2010 год, когда по всему периметру зоны (а это Имишли, Саатлы, Сальян, Нефтчала, Сабирabad) случились одновременно два стихийных бедствия, нанесшие колоссальный ущерб экономике: значительно поднялся уровень грунтовых вод и Кура вышла из своей дельты, вода стала слишком быстро подниматься и вызвала наводнение. Если, к примеру, в России быстрое таяние льдов имеет один сценарий, то у нас их как минимум два. И именно сочетание этих двух сценариев и вызвало тогда двойное стихийное бедствие.

Первый сценарий - Кура и Араз берут свое начало в Турции, где именно в 2010 году случилось стремительное таяние льдов, и вызвавшее наводнение в Аранской зоне. И второй сценарий - неправильный забор и использование воды на Мингячевирском водохранилище, то есть открыли воду для сельхозработ и не смогли удержать ее напора. А дальше - разрушенная инфраструктура, эвакуация населения, стягивание в зону войск гражданской обороны.

- Были ли в истории нашей страны стихийные бедствия с большим количеством человеческих жертв?

- К сожалению, были. Случились они в конце XIX-начале XX вв., когда селевые потоки реки Киш (вернее, одного из ее рукавов - Дамджилы) дважды смывали полгорода (Шеки). Сейчас там понастроили селеудерживающих сооружений, и опасности повторения трагедии нет.

Третья зона стихийных бедствий - Малый Кавказ с экологическими рисками в виде лесных пожаров, селей и загрязненных рек. Без малого тридцать лет эта зона в силу объективных причин была недоступна для наших ученых - Зангилан, Шуша, Кяльбад-

жар, Джебраил, Лачын находились под оккупацией.

Нахчivan тоже территориально входит в Малый Кавказ, но его изучают отдельно - тут возможностей для исследований более чем достаточно. Что касается больших экологических рисков, то это, в первую очередь, конечно, ядовитые выбросы Мецаморской АЭС, которые прямиком идут в наши реки. А это - феноны, тяжелые металлы, ну и всякая прочая химическая дрянь. Наш грузинский коллега показал нам карту рисков на всем Южном Кавказе. Так вот: вся территория Малого Кавказа была обозначена как зона риска.

- Тревожные новости частенько приходят и из Лянкярано-Астаринской зоны...

- ...да, в этой зоне те же оползни, сели и лесные пожары. Самый яркий случился в позапрошлом году в Гирканском национальном парке, когда все побережье Каспия с его несбалансированным уровнем морской воды было способно нанести социальному-экономический, экологический и инфраструктурный ущерб промышленным объектам, железной дороге, магистральным трассам. У всех на памяти и резкое поднятие уровня Каспийского моря в 70-х годах прошлого века, потом наблюдался его спад, который, по прогнозам ученых, будет продолжаться до 2025 года, а затем - снова подъем. Объясняется это очень просто - антропогенная деятельность человека: строительство большого количества водоемов на Волге, Куре, Аразе, плюс глобальное потепление.

- Сколько по времени будет длиться проект Евросоюза?

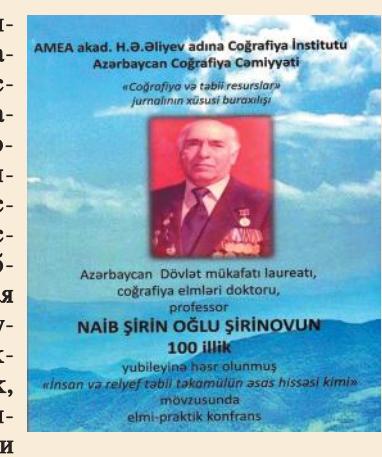
- Еще один год. За это время ученым и экспертам предстоит определить проблемы, последствия и риски стихийных бедствий и техногенных катастроф. Для этого будет создана новая унифицированная (единая для всех стран-участниц программы) модель матрицы выявления рисков. А следующий этап - составление карты, потом - общего Атласа региона стран Восточного партнерства.

всей страны, продемонстрировал карту стихийных бедствий, их группировку и оценку (материалы для исследований нам предоставляют органы местной власти, МЧС, госстатистика), также рассказал об исследованиях, которые проводят наши сотрудники по наводнениям и оползням. Кстати, нас, ученых-географов, взяли в эту группу именно потому, что я выступал на тбилисском семинаре с рассказом об исследованиях нашего института, и вероятно, они поняли, что мы можем быть им полезны в этом вопросе.

А еще я обратился к европейским партнерам с просьбой обеспечить доступ к их методикам для наших молодых ученых, знающих, к примеру, ГИС (геоинформационные системы). Для них это очень важный фактор - для их дальнейшей научной карьеры, подготовки докторантов и т.д. Тем более, что взаимодействовать стороны могут в онлайн-формате, то есть практически беспрерывно. Яркое тому подтверждение - пару дней назад как бы в продолжение семинара, состоявшегося в Holiday Inn Baku, в нашем институтском семинаре принял участие Андреа Труккиа, специалист Итальянского центра мониторинга окружающей среды, который выступил перед азербайджанскими учеными с очень интересным докладом "Модели прогнозирования лесных пожаров RISICO и EFFIS".

Галия АЛИЕВА

Человек и рельеф

25 января в 11:00 в Институте географии имени академика Г.Алиева Министерства науки и образования состоится научно-практическая конференция, организованная институтом и Азербайджанским географическим обществом, посвященная 100-летию лауреата Государственной премии доктора географических наук, профессора Наiba Shirinova на тему "Человек и рельеф как основная часть естественной эволюции".

На мероприятии будут заслушаны доклады и проведены обсуждения по таким направлениям исследований, как современная геоморфология, палеогеография, ландшафтное планирование и рельеф, устойчивое развитие регионов и социальные проблемы, использование природно-ресурсного потенциала Азербайджана, туристско-рекреационные возможности регионов, земельные, климатические и водные ресурсы, экологические проблемы природных комплексов, антропогенные и рельефные факторы и др.

Адрес: проспект Г. Джавида 115 (главный корпус НАНА, 8-й этаж, актовый зал Института географии)

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшилиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалият, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000